



WYMYŚLMY WSPÓLNIE LUBLIN 2030

Raport z analiz pytań otwartych ankiety internetowej

Autorzy

Mateusz Stępniaak

dr Piotr Maleszyk

Urząd Miasta Lublin

Wydział Strategii i Przedsiębiorczości

Plac Litewski 1, 20-080 Lublin

tel.: 81 466 25 00

mail: biznes@lublin.eu

www.2030.lublin.eu

Lublin, maj 2020 r.

Raport powstał w ramach projektu „Wymyślmy wspólnie Lublin. Partycypacyjnie tworzymy inteligentną Strategię Lublin 2030” realizowanego przez Gminę Lublin w ramach konkursu dotacji „Human Smart Cities. Inteligentne miasta współtworzone przez mieszkańców” zorganizowanego przez Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju. Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Funduszu Spójności – Program Operacyjny Pomoc Techniczna 2014–2020 oraz z budżetu państwa.

Spis treści

Informacje o badaniu	4
1. Tożsamość mieszkańców Lublina	8
1.1. Sieć działań podmiotu.....	9
1.2. Sieć asocjacji.....	10
1.3. Sieć ekwiwalentów	13
1.4. Sieć określeń	13
1.5. Sieć działań na podmiot.....	14
1.6. Sieć opozycji	14
2. Jaki powinien być Lublin w 2030 roku?	16
3. Czego brakuje dziś w Lublinie?	21
4. Co jest wyjątkowe w Lublinie?	26
5. Podsumowanie	31
Bibliografia	32
Spisy rzeczowe	33
Spis tabel	33
Spis wykresów	33
Spis obrazów	33

Informacje o badaniu

Prezentowany raport pod tytułem: „Wymyślmy wspólnie Lublin 2030. Raport z analiz pytań otwartych ankiety internetowej” zawiera jakościowo-ilościowe analizy odpowiedzi na pytania otwarte umieszczone w ankiecie internetowej realizowanej wraz z głosowaniem na Budżet Obywatelski 2020, w dniach od 23 września do 10 października 2019 r. Badanie miało na celu zgromadzenie opinii mieszkańców o współczesnym Lublinie, związkach respondentów z miastem oraz pożądanego jego przyszłości, które mają pomóc przy tworzeniu Strategii Lublin 2030. Respondentom zadano pytania otwarte unikające daleko idącej kategoryzacji, pozostawiające mieszkańcom jak największą swobodę w wypowiedzi. Takie podejście umożliwiło analizę szerokiego spektrum postaw i opinii o mieście, wskazanie zarówno mocnych stron Lublina oraz pozytywnych wizji jego przyszłości, a także bieżących problemów i obszarów wymagających poprawy. Cztery pytania zadane mieszkańcom brzmiały następująco:

- Co powinno wydarzyć lub zmienić się w Lublinie, byśmy za 10 lat byli dumni z naszego Miasta?
- Czy czujesz się lublinianinem/lublinianką? Powiedz nam dlaczego?
- Czego brakuje Ci dziś w Lublinie?
- Co według Ciebie jest wyjątkowe w Lublinie?

W głosowaniu internetowym na Budżet Obywatelski 2020 wzięło udział 23 635 osób¹, z których 3 153 osób partycypowało w ankiecie internetowej, zaś sama ankieta była dostępna po wypełnieniu karty do głosowania. Wskaźnik realizacji badania wyniósł więc 13,4% i był – jak na badania ankietowe realizowane przez Internet – dość wysoki. Na początkowym etapie dokonano odłączenia z bazy danych odpowiedzi dwojakiego rodzaju. Po pierwsze, usunięto rekordy z odpowiedziami zawierającymi beztreściwe ciągi znaków wpisane jedynie w celu obejścia wymogu odpowiedzi na każde pytanie otwarte narzuconego w ankiecie. Po drugie, przeanalizowano

odpowiedzi osób podających identyczny adres mailowy² (przypuszczalnie członków tego samego gospodarstwa domowego). Usuwano również odpowiedzi osób w wieku 0-14 lat, o ile były one identyczne lub niemal identyczne z odpowiedziami pozostałych, starszych osób, co miało na celu ograniczenie zniekształcenia danych wynikającego z wypełniania ankiet małoletnich wyłącznie przez rodziców zachęconych możliwością zdobycia nagrody za udział w badaniu³. Dalszym analizom poddano 2 840 odpowiedzi, przy czym liczba analizowanych odpowiedzi różni się zależnie od analizowanego pytania.

Rozkłady wieku respondentów i ogółu głosujących kształtują się podobnie (por. Tabela 1). Główna różnica dotyczyła znacznie mniejszej reprezentacji osób w wieku 0-14 lat, co należy ocenić pozytywnie, biorąc pod uwagę niepożądaną możliwość wypełniania ankiety przez rodziców oraz opisaną wcześniej procedurę redukcji bazy danych. W populacji badanych przeważały osoby w przedziale wiekowym 35-44, podobnie jak wśród osób głosujących na Budżet Obywatelski 2020. Podobna struktura, jak wśród osób głosujących, występuje również w obrębie płci. W ankiecie internetowej kobiety stanowiły 58,7% biorących udział, wśród głosujących na Budżet Obywatelski – 55,6%, wśród wszystkich mieszkańców Lublina – 53,9%.

W kwestii miejsca urodzenia, przeważającą liczbę stanowią osoby urodzone w Lublinie (67,73%), natomiast mieszkańcy napływowi 32,27% ogółu badanych. Rozkład respondentów w przekroju dzielnic nie różni się istotnie od rozkładu głosujących w Budżecie Obywatelskim przez Internet oraz rozkładu ogółu zameldowanych mieszkańców – największa liczba respondentów pochodziła z najludniejszych dzielnic: Czubów Południowych i Północnych oraz dzielnicy Rury, a najmniejsza: z Abramowic, Głuska i Starego Miasta.

¹ W głosowaniu w Budżecie Obywatelskim udział mogła wziąć każda osoba zameldowana w Lublinie, dopisana do spisu wyborców lub dopisana do listy mieszkańców głosujących w budżecie obywatelskim, niezależnie od wieku.

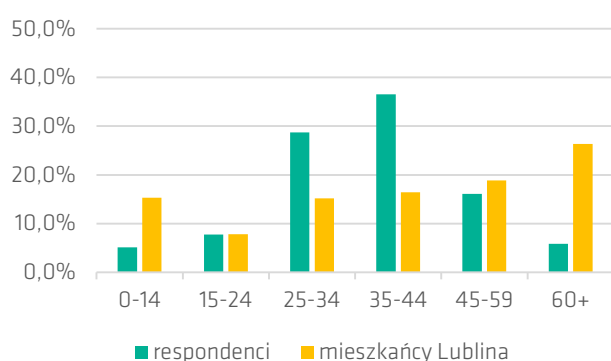
² Badanych zachęcano do wypełnienia ankiety możliwością zdobycia upominku – gadżetu miejskiego, a adres mailowy służył do zawiadomienia o ewentualnej wygranej.

³ Argumentem za włączeniem do analizy pozostałych odpowiedzi respondentów w wieku 0-14 było wyodrębnienie tej grupy podczas analiz pola semantycznego, co z jednej strony wzbogaciło uzyskane wyniki o opinię tej grupy osób, a z drugiej – jeszcze bardziej ograniczyło ryzyko zniekształceń wynikających z możliwości podawania odpowiedzi przez rodziców.

Tabela 1. Rozkład wiekowy respondentów

Grupa wiekowa	Wielkość próby		Całkowita liczba głosujących w Budżecie Obywatelskim przez Internet	
	Liczba osób	Procent całości (%)	Liczba osób	Procent całości (%)
0-14 lat	146	5,1	3 782	16,0
15-24 lata	219	7,7	2 405	10,2
25-34 lata	815	28,7	4 026	17,0
35-44 lata	1 037	36,5	6 049	25,6
45-59 lata	457	16,1	3 781	16,0
60+	166	5,8	3 592	15,2
Razem	2 840	100	23 635	100

Wykres 1. Struktura wiekowa respondentów i mieszkańców Lublina



Uwagi: dane o liczbie mieszkańców pochodzą z Banku Danych Lokalnych GUS i dotyczą 2018 r., przy czym stanowią wielkości szacunkowe dla przedziałów: 45-59 i 60+.

Źródło: opracowanie własne.

Należy podkreślić, że prezentowane badanie nie stanowi reprezentatywnego odzwierciedlenia poglądów mieszkańców Lublina, a jedynie grupy osób głosujących na Budżet Obywatelski 2020 przez Internet⁴. Paradoksalnie, taką sytuację można postrzegać jako zaletę badania z kilku powodów. Po pierwsze, zbiorowość respondentów badania (podobnie jak osób oddających głos w Budżecie Obywatelskim 2020 przez Internet) jest zdecydowanie młodsza na tle struktury wiekowej mieszkańców Lublina (por. Wykres 1). Nadreprezentowaną grupą są osoby w wieku 25-44 lat, które stanowią grupę osób aktywnych zawodowo w tzw. wieku mobilnym. Osoby te są bardziej skłonne do zmiany miejsca pracy, zawodu i miejsca zamieszkania, a ich decyzje będą w znacznym stopniu kształtowały rozwój Lublina w ciągu nadchodzącej dekady. Po drugie, osoby biorące udział w badaniu, poprzez wzięcie udziału w głosowaniu na Budżet Obywatelski, ukazują ponadprzeciętny kapitał społeczny oraz zaangażowanie

w kształtowanie miasta, posiadają relatywnie dużą wiedzę o warunkach życia i problemach własnej dzielnicy (Maleszyk 2019). Można przypuszczać, że odpowiedzi respondentów na pytania otwarte dotyczące ich opinii oraz postaw względem Lublina, będą bardziej pogłębione i wielowątkowe. Jednocześnie warto dodać, że struktura osób odpowiadających w przekroju płci i miejsca zamieszkania (dzielnica) jest już zbliżona do struktury populacji mieszkańców Lublina. Należy także podkreślić, że – zgodnie z przeprowadzonymi analizami – asocjacje badanych najczęściej nie są różnicowane przez ich wiek, płeć czy dzielnicę zamieszkania. W treści raportu wskazywano natomiast sytuacje, gdy takie różnice występowały lub też dodatkowo podkreślano ich brak w analizie bardziej obszernych kategorii.

W analizie zgromadzonego materiału połączono ilościowe oraz jakościowe metody badawcze. Do analizy odpowiedzi na pytanie „Czy czujesz się lublinianinem/lublinianką? Powiedz nam dlaczego?” zastosowano metodę pól semantycznych, która „wraz z przypisaniem poszczególnym wyrażeniom temperatur emocjonalnych polega na dokonaniu wyboru słów-kluczy (podmiotów), a następnie utworzeniu dla nich – na podstawie analizowanego tekstu – sześciu osobnych sieci: ekwiwalentów, opozycji, określeń, asocjacji, działań podmiotu i działań na podmiot. Analiza pola semantycznego pozwala odbudować „czytelność znaczącą” analizowanych pojęć, a także – dzięki przypisaniu poszczególnym wyrażeniom temperatur emocjonalnych – zrekonstruować stosunek emocjonalny badanych” (Dudkiewicz 2013). Za jej zastosowaniem przemawia szereg argumentów. Umożliwiło to uporządkowanie bardzo obszernego zbioru danych oraz połączenie analiz jakościowych ze sprowadzeniem części wyników do formatów liczbowych. Metody pól semantycznych użyto jedynie wobec odpowiedzi do pytania numer dwa z ankiety, ponieważ jego treść, jak i otrzymane wypowiedzi respondentów umożliwiały wyznaczenie słowa-klucza oraz

⁴ W programie badań społecznych realizowanych na potrzeby opracowania Strategii Lublin 2030 znajdują się m.in.: reprezentatywne badanie 1 500 mieszkańców Lublina z operatem adresowym, badanie realizowane w Biurach Obsługi Mieszkańców na próbie kwoto-

wej 1 000 mieszkańców Lublina oraz rozbudowane badania jakościowe obejmujące 123 IDI i 11 FGI z przedstawicielami różnych grup społecznych. Więcej informacji o tych badaniach można znaleźć na stronie internetowej Strategii Lublin 2030.

osadzenie go w sieciach pola, co kolei umożliwiło zarysowanie sposobów konstruowania tożsamości przez osoby odpowiadające. W analizowanych odpowiedziach respondenci wskazywali na system stosunków i zależności, poprzez które czują się przywiązani do Lublina. Takimi systemami powiązań są posiadanie domu, pracy, rodziny oraz subiektywno-indywidualistyczne, które odnoszą się do poczucia przywiązania do miasta jako wartości (Michalska-Żyła 2011). Warto dodać, że analizowane pytanie na tle pozostałych w największym stopniu dotyczy emocjonalnego komponentu postawy wobec Lublina i zarazem wykazuje największe zróżnicowanie ze względu na silnie zindywidualizowane odpowiedzi. W analizie odpowiedzi na pozostałe pytania zastosowano eksploracyjną analizę treści, która polegała na uchwyceniu częstotliwości występowania poszczególnych wątków, kategoryzacji tychże, a następnie ich analizie. W ramach wizualizacji wygenerowano chmury słów za pomocą aplikacji WordClouds.com. Aby chmury słów były czytelne i konkluzywne, baza obejmująca analizowane treści została przetworzona w zbiory kategorii, gdzie poszczególne wypowiedzi zostały uporządkowane i zebrane w grupy, tym sposobem wyklu-

czono z niej słowa nie niosące treści (np. spójniki) i ujednolicono słowa zbliżone znaczeniowo pod względem gramatycznym. Następnie określono istotność kategorii kierując się tym, jak często pojawia się wśród podawanych odpowiedzi. Bazę odpowiedzi podzielono ze względu na płeć, jednak rozpoznane różnice nie okazały się na tyle istotne, by uzasadniały tworzenie odrębnych chmur słów dla kobiet i mężczyzn, dlatego przestano na wskazywaniu znaczących różnic w treści raportu.

Struktura raportu jest następująca. W pierwszym, najbardziej rozbudowanym rozdziale poddano analizie narracje respondentów stanowiące odpowiedź na drugie pytanie dotyczące poczucia bycia lublinianinem/lublinianką, wyróżniające się na tle pozostałych pytań zastosowaniem innej, bardziej pogłębionej metody badawczej – metody pól semantycznych. Kolejne rozdziały tworzą analizy dotyczące pozostałych pytań według ich kolejności pojawiania się w ankiecie, mówiące o pożądanej wizji Lublina w 2030 r., braków i niezaspokojonych potrzeb respondentów związanych z miastem oraz wyjątkowości Lublina. Najważniejsze ustalenia zostały zawarte w podsumowaniu znajdującym się na końcu raportu.

1

Tożsamość mieszkańców Lublina



1. Tożsamość mieszkańców Lublina

W celu opisanego tożsamości badanych i ich przywiązania do Lublina, a także określenia źródeł tych więzi, w ankiecie zadano otwarte pytanie: „Czy czujesz się lublinianinem/lublinianką? Powiedz nam dlaczego?”. Analizie poddano 2 823 odpowiedzi na pytanie otwarte, z czego wyodrębniono 4 988 wyrażań, które zostały uporządkowane w sześć osobnych sieci pola semantycznego: ekwiwalentów, opozycji, określeń, asocjacji, działań podmiotu i działań na podmiot, a następnie poddano analizie pod kątem słowa-klucza „lublinianin” lub „lublinianka”.

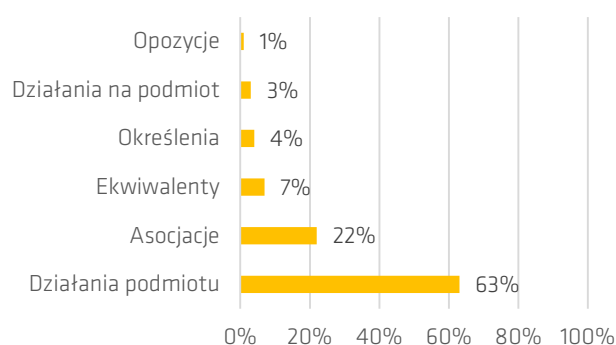
Podział wypowiedzi umożliwił oddzielenie fragmentów, które nie mieściły się w analizowanej problematyce, a także pozwolił rozbić bardziej rozbudowane odpowiedzi na poszczególne sieci. Odpowiedzi respondentów rozdzielono na grupy używając kolejno kategorii: płci, miejsca urodzenia (w Lublinie oraz poza Lublinem) i wieku. Umożliwiło to uchwycenie różnic w sposobach rozumienia swojej tożsamości w obrębie danych grup. Pytanie o przywiązanie do tożsamości lublinianina pozwoliło na zidentyfikowanie elementów, na podstawie których opierane jest konstruowanie tożsamości mieszkańca Miasta. Osoby uczestniczące w ankiecie zostały postawione przed zadaniem określenia siebie samych jako lublinian, a następnie doprecyzowania dlaczego.

Podstawowym wnioskiem wynikającym z danych jest zdecydowane określenie się przez respondentów mianem lublinianina. Osoby, które uczestniczyły w badaniu, a nie deklarują się jako lublinianie lub mają wobec tego stosunek ambiwalentny, wahają się wobec takiej deklaracji, stanowią tu mniej niż jeden procent wszystkich odpowiedzi. Wydaje się to zrozumiałe ze względu na fakt, że badaną populacją są osoby głoszące na projekty Budżetu Obywatelskiego. Główna wartość pozyskanych danych znajduje się w sposobach określania siebie jako osoby o tożsamości lublinianina. Warto, przed przystąpieniem do dalszych analiz, zauważyć pojawiające się w uzasadnieniach reakcje na zadane pytanie: „*bo tu mieszkam... To chyba oczywiste...*” – fakt bycia lublinianinem jest dla wielu uczestników badania czymś oczywistym, nie podlegającym wątpliwości i nie wymagającym uzasadnień, czymś co wystarczy skwitować jednym słowem „*tak*” lub „*tak, jestem*”/”*tak, czuję się*”.

Niezależnie od grupy wiekowej, płci oraz miejsca urodzenia najobszerniejszą siecią, są działania podmiotu. W przypadku tego badania oznacza to identyfikowanie się z Lubli-

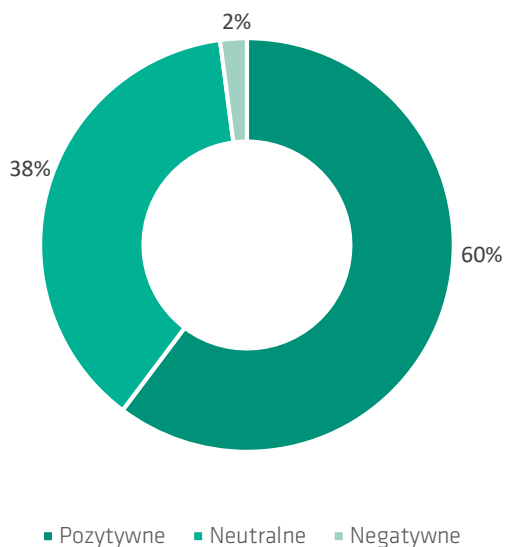
nem poprzez własne działanie i aktywność. Ta sieć jest najbardziej obszerną i obejmuje 63% wszystkich, poddanych analizie, wyrażań (por. Wykres 2). Ten segment odpowiedzi mówi o tym, poprzez wykonywanie jakich czynności badani wytwarzają swoje poczucie bycia lublinianinem. Jej obszerność pozwala wywnioskować, że tożsamość wśród respondentów formowana jest przede wszystkim przez działanie i funkcjonowanie w obrębie Lublina – widoczny jest tu nacisk na aktywne samostanowienie na temat tego, kim się jest.

Wykres 2. Ogólna struktura pola semantycznego dla słowa-klucza lublinianin/lublinianka



Podczas analizy sieci pól semantycznych dokonano również rozróżnienia na temperatury emocjonalne wypowiedzi. Wyodrębniono temperatury pozytywną, neutralną oraz negatywną. W analizach pola semantycznego rozróżnia się również temperatury obojętne i ambiwalentne (Fatyga i in. 2014), jednak nie znalazły one zastosowania w analizach, których dotyczy niniejszy raport. Temperatury określano na podstawie kontekstu, zastosowanych emotikon, bezpośrednio wyrażanych uczuć, stosowanych przez respondentów przymiotników oraz waloryzowaniu omawianych aspektów. W analizowanych odpowiedziach dominowały wyrażenia o pozytywnych temperaturach emocjonalnych (60% analizowanych danych), stanowi to o afirmatywnym stosunku wobec własnej tożsamości lublinianina. Odpowiedzi o charakterze negatywnym w kontekście tożsamości stanowią zaledwie 2% wszystkich, pozwala to stwierdzić, że wśród osób badanych występuje niski poziom kontestacji tożsamości lublinianina. Natomiast 38% wyrażań o neutralnej temperaturze wskazuje na przyjmowanie/akceptowanie takiej tożsamości jako czegoś, co po prostu jest (por. Wykres 3).

Wykres 3. Rozkład temperatur emocjonalnych w polu semantycznym dla słowa lublinianin/lublinianka

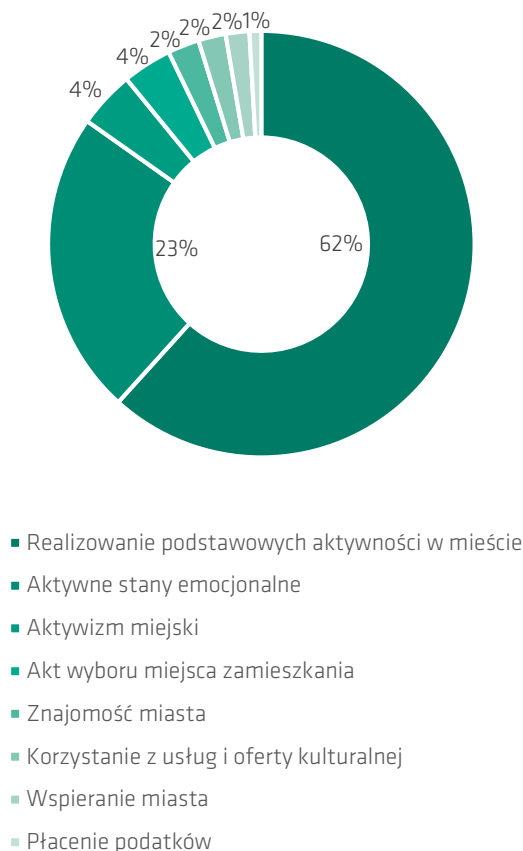


1.1. Sieć działań podmiotu

W obrębie samej sieci działań podmiotu najbardziej licznymi obszarami były te dotyczące podstawowych funkcji realizowanych w mieście (mieszkanie, praca, edukacja, ogólne pojmowane życie tutaj) – ta część stanowiła 62% (por. Wykres 4) opisywanej sieci (36,6% wszystkich wyrażeni), a następnie obszar związany ze stanami emocjonalnymi (lubienie czy kochanie Lublina) – stanowiący 22% tej sieci. Pozostałe 15% zostało objęte przez 6 mniejszych obszarów związanych kolejno z: aktywnością miejską, dokonywaniem wyboru miejsca zamieszkania, znajomością miasta, korzystaniem z usług i oferty kulturalnej, wspieraniem miasta oraz płaceniem tu podatków.

Obszar sieci działań podmiotu związanych z **podstawowymi aktywnościami życiowymi** jest najobszerniejszy ze wszystkich wyodrębnionych i stanowi 62% tej sieci. Tutaj zostały ulokowane wyrażenia, gdzie osoby odpowiadające definiowały swoje przywiązanie do miasta poprzez takie czynności jak: urodzenie się w Lublinie, mieszkanie, wychowanie się, życie, pracowanie, studiowanie lub uczęszczanie do szkół, wychowywanie dzieci w tym mieście, założenie rodziny, założenie firmy, znalezienie w Lublinie partnera, partnerki lub przyjaciół. Odpowiedzi w tej części sieci były w zdecydowanej większości o temperaturze neutralnej i polegały na stwierdzeniu faktu biograficznego. Temperatura pozytywna była w głównej mierze podkreślana poprzez użycie emotikon uśmiechu lub określeniem lat spędzonych w Lublinie, jako „najlepszego okresu” w życiu.

Wykres 4. Struktura sieci działań podmiotu



We wszystkich wyodrębnionych w trakcie analiz grupach respondentów odpowiedzi z tej części były najczęściej stosowane. Jedyna, ale bardzo widoczna, różnica między osobami urodzonymi w Lublinie a osobami urodzonymi poza Lublinem dotyczy odpowiedzi mówiących o stażu życia w tym mieście – rodowici lublinianie najczęściej podawali odpowiedzi mówiące, że mieszkają/żyją w Lublinie „od urodzenia”, „od dziecka” albo „od zawsze”, podczas gdy osoby urodzone poza Lublinem podawały dokładną liczbę lat, które zostały przez nich spędzone w Lublinie lub rok zamieszkania w nim. W tych odpowiedziach opowieść o życiu w mieście tworzy „szkielet” biografii respondenta, poczuciu tożsamości towarzyszącą ważne życiowe momenty, które rozegrały się w Lublinie, jak ukończenie studiów, rozpoczęcie pracy czy założenie rodziny.

Obszar działań podmiotu związanych **ze stanami emocjonalnymi** stanowi 23% tej sieci. Ta część ma w zdecydowanej większości pozytywną temperaturę emocjonalną. Ciepłe uczucia wiążą się głównie z lubieniem i kochaniem miasta, a także z nastawieniem sentymentalnym, tęsknotą za nim, jeśli jest się poza jego granicami, radością związaną z powrotami oraz przebywaniem w nim. Neutralna część odpowiedzi stanowi powtórzenie części pytania w postaci stwierdzenia „Tak, czuję się”. Nieliczne odpowiedzi o negatywnej temperaturze dotyczyły braku poczucia przywiązania emocjonalnego do miasta. Warto również dodać, że ta część pola wska-

zuje na uczuciową relację nawiązaną z Lublinem, gdzie zostaje on obdarowany uczuciami, które zazwyczaj skierowane są do osób najbliższych. Odpowiedzi te mają również charakter stricte subiektywny (w porównaniu do pierwszej części tej sieci) i wskazują na bliskie, wręcz intymne, przywiązanie do miasta.

Obszar działań podmiotu dotyczący **aktywizmu miejskiego** stanowi 4% tej sieci. Osoby odpowiadające w tej części wyrażen łączyły swoje poczucie tożsamości z angażowaniem się w sprawy miasta i społeczności. Najczęściej te wyrażenia pojawiały się w przedziale wiekowym 25-59 lat – niezależnie od płci. Warto zwrócić uwagę na częstsze występowanie wyrażen z tego obszaru wśród osób urodzonych poza Lublinem w porównaniu do rodowitych lublinian. Może się to wiązać ze świeżym spojrzeniem osób nowo przybyłych lub ruchu „za ciosem” ważnych życiowo decyzji – choć jest to jedynie hipoteza wymagająca dalszych analiz (np. badań biorących pod uwagę wyłącznie osoby związane z aktywizmem miejskim). Przeważająca liczba odpowiedzi tej części sieci ma pozytywną temperaturę emocjonalną, która tutaj była przypisywana odpowiedziom podkreślającym intensywność czynności („wychwalam”, „chwalę”, „chcę”, „pragnę”), podkreślające zaangażowanie („dbam”, „pomagam”, „zabiegam”, „angażuję się”, „mogę”, „interesuję się”). Natomiast odpowiedzi o temperaturze neutralnej opierały się na stwierdzeniu faktu wykonywania jakiejś czynności, bez dodawania kolejnych warstw.

Na czym polega aktywizm mieszkańców? Jest to o wiele bardziej zróżnicowany obszar tej sieci, nie tak jednolity jak dwa poprzednie. Działalność na rzecz miasta osób odpowiadających dotyczy: promowania oraz zapraszania do Lublina znajomych i osób niezwiązanych z Lublinem, przekazywania wiedzy o Lublinie osobom młodszym, dzieciom oraz osobom nieznanym Lublina, angażowania się w wolontariat i działania w organizacjach pozarządowych, branie udziału w głosowaniach lokalnych (na przykład Budżet Obywatelski), wykonywania działań na rzecz ochrony terenów zielonych, włączania się w budowanie życia wspólnotowego mieszkańców czy ogólnie formułowane odpowiedzi mówiące o angażowaniu się w rozwój Lublina. Dodatkowo w tej części sieci znajdują się odpowiedzi mówiące o poczuciu odpowiedzialności i wpływu na Lublin, szukaniu możliwości i pragnieniu posiadania szans na wpływanie na dalszy rozwój miasta. Aktywizm mieszkańców jest tu wielobarwny, świadczy również o chęci angażowania się w sprawy miasta i potrzebie poczucia sprawczości, wpływu na to, co wydarza się dookoła, do tego stopnia, że aktywizm staje się częścią tożsamości badanych.

Kolejny obszar dotyczy dokonania **wyboru pozostania w Lublinie**. W tej części sieci działań podmiotu osoby odpowiadające określają swoją tożsamość lublinianina poprzez wykazanie woli pozostania w Lublinie, a same wyrażenia posiadają jednoznacznie pozytywną temperaturę emocjonalną

– każda z wypowiedzi ujmuje życie w Lublinie jako stan pożądaný. Najczęściej te wyrażenia pojawiały się w grupie wiekowej 25-44 lat – co można tłumaczyć tym, że osoby młodsze jeszcze nie zdecydowały o swojej przyszłości, a osoby powyżej 45 roku nie planują zmiany miejsca zamieszkania, nie jest widoczna natomiast znacząca różnica zależna od płci lub miejsca urodzenia. Treść wyrażen lokuje się pośród następujących wypowiedzi: „nie zamierzam wyjeżdżać z Lublina”, „tutaj planuję swoją przyszłość”, „wróciłem tu po mieszkaniu w innym mieście/kraju”, „tu chcę/pragnę zostać” – te wyrażenia były dopełniane wolą mieszkania w Lublinie do końca życia pomimo napotykaných niedogodności lub pomimo szans widzianých w innych miastach. Najbardziej wyrazistymi wyrażeniami były jednak te podkreślające wybór i świadomość jego dokonania, jak w dwóch przytoczonych wypowiedziach: „[Jestem lublinianką] Ponieważ nie urodziłam się tu, a wybrałam samodzielnie to miasto jako swój dom” oraz „Ponieważ świadomie wybrałam to miasto jako miejsce życia dla mojej rodziny”.

Obszar sieci działań podmiotu związany z **posiadaniem wiedzy o Lublinie** i jej dalszym zdobywaniem dotyczy odpowiedzi, w których osoby potwierdzają swoją tożsamość poprzez wyeksponowanie swojej wiedzy o mieście, o jego kulturze, tradycjach, zabytkach. Część wyrażen zwraca uwagę na dalsze zgłębianie wiedzy o tym mieście, ciągłym uczeniu się go oraz na ciekawość jaką w nich wzbudza. Miasto jest tu znane „jak własna kieszeń”, znany jest „każdy kąt”.

Kolejny fragment sieci działań podmiotu, jest związany z **korzystaniem z usług i oferty kulturalnej Lublina**. Tutaj osoby odpowiadające mówiły przede wszystkim o ofercie festiwalowej Lublina oraz ogólnie pojętych „wydarzeniach tu organizowanych”, a także spacerowaniu po Starym Mieście i korzystaniu z usług oferowanych w przestrzeni miejskiej.

Niewielki, lecz wyraźny element sieci działań podmiotu, stanowi **okazywanie wsparcia wobec miasta**. Lublin jest tu traktowany jako osoba, której kibicuje się w trakcie jej zmian i walk z przeciwnościami, którą „wspiera się w trudnych momentach” – jest wręcz traktowany jako dziecko: „Bo Lublin jest jak moje dziecko, martwię się, gdy dzieje się źle i cieszę, gdy się pięknie rozwija”. Ta niewielka część tej sieci ukazuje bardzo troskliwe i czułe podejście do Miasta.

Najmniejsza część tej sieci dotyczy **płacenia podatków w Lublinie** i dotyczy przede wszystkim osób, które nie urodziły się w tym mieście. Jest to zapewne związane z momentem, który można określić mianem „inicjacji” i staniem się mieszkańcem miasta związanym ze zmianą Urzędu Podatkowego na ten zlokalizowany w Lublinie.

1.2. Sieć asocjacji

Drugą co do wielkości, jest sieć asocjacji, która obejmuje 22% wszystkich wyrażen. Sieć obejmuje te aspekty, które otaczają osoby odpowiadające i stanowią dla nich istotny

aspekt związany z ich własną identyfikacją z Lublinem. W jej obrębie wyróżniono osiem obszarów (od pojawiających najczęściej się do najrzadziej):

- Cechy Lublina,
- Rozwój Lublina,
- Rodzina i znajomi,
- Pochodzenie,
- Przywiązanie,
- Symbole,
- Kultura Lublina,
- Społeczność miasta.

Asocjacje związane z **cechami Lublina** odnoszą się do właściwości posiadanych przez miasto, które powodują, że dany respondent się z nim identyfikuje (lub dlaczego ma problemy z adaptacją). Jest to najgęstszy obszar sieci asocjacji i jest też sam w sobie najbardziej rozbudowany, a w wypowiedziach badanych, niezależnie od grupy, jest najczęściej wymieniany w tej sieci. Obszar ten w zdecydowanej większości zawiera wyrażenia o temperaturze pozytywnej. W jego obrębie znajdują się:

- Cechy ogólnie pozytywne, gdzie Miasto jest określane jako: świetne, fajne, nowoczesne (lub dążące do nowoczesności), tętniące życiem, miasto europejskie, radosne, wspaniałe, świetne, otwarte i dostępne, super miasto.
- Cechy związane z walorami estetycznymi, gdzie Lublin zostaje krótko określony jako: ładne/urocze/piękne/najpiękniejsze miasto, a także jako miejsce z (własnym) stylem, klasą, elegancją, śliczne, mające swój urok, bardzo atrakcyjne, o ciekawej architekturze oraz zadbane i czyste. Głównym punktem chwalonym za wygląd było Stare Miasto, wobec którego skierowane były liczne komplementy, jak na przykład: „*Ponieważ mamy najpiękniejsze Stare Miasto*”; oprócz tego było ono określane, jako przyciągające turystów, świetne miejsce do spacerów i spędzania czasu wolnego, miejsce klimatyczne i ciekawe; zauważana jest także jego odnowa.
- Aspekty związane z jakością życia rozumianą jako przyjazność (dla osób młodych oraz starszych), poczucie bezpieczeństwa oraz komfort życia („*przytulne*”, „*wygodne*”, „*idealne do życia*”).
- Określenia ukazujące Miasto jako unikatowe lub wyjątkowe w skali świata, kraju lub regionu – poza ogólną „wyjątkowością” dookreślano je jako: najbardziej zielone, najczystsze w regionie, najbardziej przyjazne, najpiękniejsze.
- Aspekty związane z funkcjonalnością Lublina i jakością życia, gdzie były wymieniane konkretne elementy Miasta wspierające poczucie przywiązania. Wymieniany był przede wszystkim rozmiar miasta, określane jako idealny, wygodny, wszechstronny, nie za duży, nie za mały, duży i jednocześnie nie dający czuć się obco, szyty

na miarę – dobrze ten aspekt podsumowuje następująca odpowiedź: „*To duże–małe miasto – wystarczająco duże, żeby skorzystać z wielu atrakcji i propozycji, i wystarczająco małe by mieć poczucie dosięgnięcia do ludzi i miejsc*”. Innymi elementami wymienianymi przez osoby odpowiadające były: dostęp do lotniska, liczba uczelni wyższych, baza dydaktyczna, zabytki, napływ studentów, dostęp do miejsc wypoczynkowych i rozrywkowych („*nie dające się nudzić*”), Zalew Zemborzycki, publiczna komunikacja miejska, infrastruktura drogowa, spokój i brak pośpiechu, wydarzenia kulturalne, dostęp do terenów zielonych, zadrzewienie Lublina, warunki sportowe, dostęp do służby zdrowia, brak dużych korków, miejsce ulokowane blisko domu rodzinnego.

- Aspekty związane z historią Lublina, gdzie doceniane były takie elementy, jak bogata przeszłość miasta, tradycje oraz legendy miejskie. Były to wyrażenia brzmiące następująco: „*To piękne miasto ze wspaniałą historią, o którą się dba*”.
- Odpowiedzi skupiające się na wyeksponowaniu atmosfery/klimatu/duszy Lublina. Na ich podstawie nie da się określić jednoznacznie specyficznego dla Miasta klimatu i atmosfery – jest to konglomerat nastrojów, odczuć, wrażeń, wspomnień. Odpowiedzi w tej podkategorii wiążą ze sobą spokój miasta, brak pośpiechu, jaki w nim występuje, oryginalność, której nie ma w pozostałych miastach Polski. Warto tu przywołać szereg wyrażen od różnych osób, by uwypuklić odmienne perspektywy na ten aspekt Lublina: „*Tutaj jest specyficzny=nasz klimat w sensie dosłownym i kulturowym, jesteśmy miastem trzech religii i kultur, nawet mamy specyficzny akcent w wymowie*” / „*Dzieci z osiedla przybiegają i dzwonią do nas domofonem, a syn sąsiadów drze się pod balkonem w niebogłosy, żeby moja córka wyjrzała*” / „*Tak, jestem związana z miastem od lat, nie wyobrażam sobie innego miejsca do życia. Lublin jest prężnie rozwijającym się miastem, który jednocześnie zachowuje klimat "bajkowości", którą pamiętam sprzed lat*” / „*Ze względu na to, że klimat tego miasta pochłania wszystkich nowo przybyłych*” / „*Bo to miasto ma duszę*”.

Asocjacje związane ze **zmianą i rozwojem Lublina** to druga pod względem liczebności, część tej sieci. Warto zauważyć, że odpowiedzi powiązane z tym obszarem występują w sieci asocjacji częściej niż te związane z rodziną i znajomymi. Ponadto odpowiedzi związane ze zmianą/rozwojem Lublina występują wśród osób powyżej 25 roku życia, a wśród osób młodszych nie pojawiają się prawie wcale, co więcej – widoczne jest zagęszczenie się tych wyrażen wśród osób powyżej 35 roku życia. Ukazuje to istotność widocznych i odczuwalnych przez mieszkańców zmian, a także uwypukla to różnicę między młodszymi a starszymi mieszkańcami Lublina. Dla tych pierwszych 'obecny' Lublin jest prawdopodobnie stanem oczywistym, czymś, co było dla nich 'od zawsze',

podczas gdy dla osób, które były dorosłe podczas zachodzących zmian, proces ten stał się czymś, co wbudowało się w ich przywiązanie do miasta, a nawet w ich poczucie tożsamości. Odpowiedzi z tej części sieci w przeważającej mierze mają temperaturę pozytywną. Respondenci najczęściej zwracali uwagę na zmiany w ich otoczeniu, najbardziej namacalne, widziane na co dzień – estetyczne: „*Lublin z roku na rok staje się coraz bardziej atrakcyjny*”, „*Jest dużo ładniej i schludniej niż 10 lat temu*”; zmiany związane z żywieniem, powrotem życia do miasta: „*W ostatnich latach w końcu Lublin zaczął tętnić życiem*”; zmiany związane z infrastrukturą drogową. Przede wszystkim jest to jednak zmiana pojmowana ogólnie, bez konkretnych przykładów, z dopowiedzeniami w postaci „*zmiana na lepsze*”, „*podoba mi się obecny kierunek zmian*”, „*wciąż się rozwija*”. W odpowiedziach podkreślany jest sensualny aspekt zmian – są one „*widoczne*”, „*odczuwalne*”, „*obserwowane*”, „*dostrzegane*”, „*lubiane*”, „*przyjemne*”. Oprócz tego podkreślany jest też aspekt przejścia ze stanu „*przed zmianami*”/„*przed rokiem 2009*”/„*przed okresem ostatnich 15 lat*” (respondenci nie podawali jednolitego okresu granicznego) do teraz, gdzie Lublin stał się „*piękniejszy*”/„*nowoczesny*”/„*ożywiony*”/„*atrakcyjny*”/„*rozwinęty* (pod danym względem)”, a wręcz proces przemian jest określany następująco: „*Miasto przeszło niesamowitą metamorfozę przez ostatnie lata*”. Proces zmian stanowi dla tej części odpowiadających „swoistą linię czasu” powiązaną z ich biografiami. Za podsumowanie tej części sieci asocjacji posłuży następujący cytat: „*Mój rozwój szedł w parze z rozwojem mojego pięknego miasta*”, poprzez który widać, że proces osobistego rozwoju został przez niektórych mieszkańców scalony z rozwojem Miasta.

Asocjacje związane z **rodziną, bliskimi oraz znajomymi** znajdują się dopiero na trzecim miejscu w tej sieci, inaczej niż w badaniach Pawła i Franciszka Sztabińskich (1997), wedle których poczucie przywiązania do miejsca zamieszkania jest skorelowane głównie z relacjami międzyludzkimi. Odpowiedzi związane z tą częścią sieci asocjacji dotyczyły posiadania w Lublinie rodziny – dzieci, partnera/partnerki, dziadków, wnuków, a także przyjaciół i znajomych.

W asocjacjach związanych z **pochodzeniem** osoby odpowiadające uwypuklają swoje wielopokoleniowe przywiązanie do Lublina. Te odpowiedzi były udzielane przez osoby urodzone w Lublinie (poza pojedynczymi przypadkami osób urodzonych poza Lublinem) oraz miały neutralną temperaturę emocjonalną. W głównej mierze były to stwierdzenia faktu, że stąd pochodzi rodzina odpowiadającego lub odpowiadającej. Tutaj bycie lublinianinem przyjmuje charakter czegoś, co jest dziedziczone, co przysługuje z racji urodzenia, wielopokoleniowej historii rodziny i co zostanie przekazane na dzieci, wnuki, a nawet prawnuki. Respondenci wyliczali tu liczbę pokoleń w ich rodzinie, poprzez które są powiązani z Miastem, a odpowiedzi przyjmowały formę bardzo zwartej opowieści o historii rodziny i przebytych wędrówkach,

na przykład: „*Lublin stał się miastem moich dziadków, którzy uciekali ze wschodnich wsi. Siłą inercji zostałem lublinianinem*”, czy „*Od 5 pokoleń moja rodzina mieszka w województwie lubelskim, zaś od 3 w samym Lublinie*”. Warto też zwrócić uwagę na często przywoływaną w tym obszarze metaforę korzeni, używanej w konfiguracjach: „*moje korzenie są w tym mieście*”, „*moje korzenie tu sięgają*”, „*tu są moje korzenie*”. Metafora korzeni odnosi się do podstawy, początków, źródła siły, czegoś, co daje poczucie stabilizacji i bezpieczeństwa, daje świadomość przywiązania do miejsca i osadzenia w świecie.

Obszar sieci asocjacji związanych z **przywiązaniem** dotyczy poczucia więzi z miejscami i wspomnieniami odnoszącymi się do Lublina. Tożsamość lublinianina jest tu budowana na podstawie przeżyć i historii, jakich doświadczyła w tym mieście osoba odpowiadająca. W tym obszarze sieci pojawiają się bardzo osobiste narracje skupione na biografii osoby piszącej. Odpowiedzi o zabarwieniu neutralnym stanowią tu mniejszość i polegają na stwierdzeniu faktu, że „*czuję sentyment do tego miasta*” bez ubarwiania czy dodania szczegółów. Natomiast odpowiedzi o pozytywnym zabarwieniu emocjonalnym stanowią większość tego obszaru i dotyczą wspomnień, przyjmując formę zarówno dokładnego opisu doświadczeń: „*W tym mieście poznałem całą gamę uczuć, przeżyć i emocji od tych niezapomnianych do tych, które chcesz żeby nigdy się nie powtórzyły*”, jak i bardziej ogólnych narracji: „*Spędziłem tu najpiękniejsze lata mojego życia*”. Analogiczną strukturą charakteryzowały się odpowiedzi dotyczące miejsc: „*Nadal stoi kamienica, gdzie moja babcia pracowała i robiła pyszne pączki*”, po bardziej ogólne: „*Mam wspaniałe wspomnienia związane z wieloma miejscami w Lublinie oraz licznymi wydarzeniami*”. Ten obszar sieci asocjacji jest bardzo mocno związany z pamięcią i emocjami, rysuje intymną więź tej części odpowiadających z miastem.

Jednym z najbardziej interesujących obszarów sieci asocjacji jest ten odnoszący się do **symboliki miejskiej oraz regionalnej**. Odpowiedzi z tej części sieci częściej pojawiały się wśród mężczyzn, a temperatura emocjonalna rozłożyła się równomiernie pomiędzy pozytywnym i neutralnym natężeniem. Pozytywna temperatura odpowiedzi łączyła się w głównej mierze z humorem wypowiedzi, wyrażonej poprzez emotikonki i kontekst. Tutaj tożsamość lublinianina jest potwierdzana poprzez wykazywanie się znajomością regionalizmów (*ciapy, brejdak, trajtki*), identyfikacja z lubelskim koziołkiem, podkreślanie unikalności wymowy („*Dzięki językowi, który na Śląsku opisywany jest jako śpiewający*”), uwielbienie i przywiązanie wobec cebularzy („*Cebularza mógłbym zjeść nawet obudzony o 1 w nocy :D*”), bycie fanem żużlu („*Dla mnie taką identyfikacją jest miłość do «czarnego sportu»*”) oraz lubelskiego środowiska sportowego, znajomość legend i historii Lublina, a także sympatia wobec znanych marek związanych z Lublinem (Lubella).

Kolejnym obszarem sieci są asocjacje związane z **wydarzeniami kulturalnymi** w Lublinie. W tych odpowiedziach organizowane wydarzenia kulturalne stanowią zarówno pozytywną cechę Lublina, jak i element przyciągający oraz integrujący badanych z miastem. W przypadku tej części następuje równomierne rozłożenie temperatur emocjonalnych. Odpowiedzi neutralne stwierdzają obecność wydarzeń w sposób faktograficzny, natomiast odpowiedzi o temperaturze pozytywnej podkreślają walory tych wydarzeń (są: „wspaniałe”, „o wysokim poziomie”, „ciekawe”, „przeogromnym osiągnięciem”), a także ukazują pozytywne reakcje odpowiadających respondentów (są: „bardzo lubiane”, „podobają się”).

Relacje międzyludzkie, jako część asocjacji, były już omawiane w podpunkcie 3, gdzie analizowano odpowiedzi mówiące o najbliższym kręgu społecznym. Tutaj natomiast uwaga zostaje zwrócona na te wypowiedzi, w których respondenci skupiają się na szerzej rozumianej społeczności. Temperatura emocjonalna tej części sieci jest jednoznacznie pozytywna – odpowiedzi neutralne pojawiają się sporadycznie, brak jest jakiegokolwiek odpowiedzi negatywnej. Ta część sieci dodatkowo była wymieniana z większą częstotliwością wśród kobiet niż wśród mężczyzn. Doceniony jest tu fakt mówienia „dzień dobry” na ulicach, życzliwość i sympatyczność mieszkańców, ich radość i pozytywne nastawienie oraz atmosfera jaką wytwarzają w interakcjach między sobą. Dotyczy to zarówno napotykanym na ulicach nieznanym, jak i sąsiadów: „Ludzie są przyjaźni. Wielu z nich, choć nie znamy się osobiście, mogłabym nazwać przyjaznymi sąsiadami”.

1.3. Sieć ekwiwalentów

Sieć ekwiwalentów stanowi 7% wszystkich wyrażań. W obszarze tej sieci, ukazane są wyłącznie nazwy, przenośnie czy metafory, które respondenci odnosili do samych siebie. Cała ta sieć jest zbliżona do sieci asocjacji, ponieważ respondenci określali siebie przez pryzmat miasta i rodowodu. Najczęściej pojawiającym się ekwiwalentem jest używane przez respondentów sformułowanie „to moje miasto” – tożsamość lublinianina oparta jest tu o poczucie, że Lublin jest czymś własnym, bliskim, dobrze znanym, co można określić jako swoje, natomiast osoba odpowiadająca jest kimś, kto obejmuje w posiadanie tę przestrzeń. To wyrażenie jest najczęściej stosowanym ekwiwalentem wśród wszystkich grup. Kolejnym najczęściej pojawiającym się określeniem w tej sieci jest zbiór wyrażań „to jest mój dom” – lublinianinem jest tu ktoś, kto mówi: „Myśląc dom mam w pamięci Lublin”. Ten zbiór wyrażań ukazuje wysoki stopień afiliacji względem Miasta, gdzie jest ono traktowane jako nie tyle przestrzeń wyłącznie mieszkalna, a przestrzeń wiążąca się z bliskością, bezpieczeństwem, rodziną, miejscem do którego się wraca. Mocniej rozbudowanym ekwiwalentem jest sformułowanie „moje miejsce na ziemi”, gdzie respondent określa siebie jako

osobę, która znalazła w Lublinie miejsce warte tego miana. Pojawia się ono przede wszystkim wśród odpowiedzi danych przez kobiety. Podobnie wyrażenie „tu czuję się jak u siebie” jest używane wyłącznie w wypowiedziach żeńskiej części osób odpowiadających. Grupa ekwiwalentów „jestem lokalnym patriotą”, „to moja mała Ojczyzna” oraz bezpośrednie stwierdzenie „jestem rodowitym lublinianinem”/”jestem lublinianinem z krwi i kości” po zsumowaniu jest trzecią, co do wielkości w tej sieci, a znajdowała się w wypowiedziach jedynie osób urodzonych w Lublinie, w równych proporcjach zarówno wśród kobiet, jak i mężczyzn. Ta część respondentów posiada mocną więź z autointerpretacją „ja – osoba stąd”. Najbarwniejszą część odpowiedzi w sieci ekwiwalentów stanowią te związane z metaforą serca, gdzie zarysowana została głęboka, emocjonalna więź z Lublinem połączona z troską i miłością do tego miasta. Użyte w tej części ekwiwalenty, takie jak: „Lublin jest w moim sercu”, „dobro Lublina leży mi na sercu”, czy „tu bije moje serce”. Podobnie jest z metaforą „części”, gdzie respondenci i respondentki interpretują siebie samych jako część tego miasta, część jego historii, społeczności, przez co lokują siebie w jego obrębie, jako funkcjonujący i istotny jego element. Przykładem może być wypowiedź: „Minimalną część tego miasta też tworzę ja” i podobne. Podsumowując, sieć ekwiwalentów nie ukazuje nam materialnych przyczyn poczucia bycia lublinianinem, a skupia uwagę na różnych formach emocjonalnego przywiązania, przynależności, poczucia komfortu i bezpieczeństwa w obrębie miasta.

1.4. Sieć określeń

Sieć określeń stanowi 4% wszystkich wyrażań i ma w zdecydowanej większości pozytywną temperaturę emocjonalną. O ile sieć ekwiwalentów odnosi się do tego, jak inaczej respondent jest określany, tak sieć określeń odnosi się do tego, „jaki jest” respondent. Sieć określeń pojawiała się rzadziej wśród osób nie urodzonych w Lublinie oraz wśród mężczyzn. Tutaj należy poczynić następującą uwagę, że odpowiedzi z tej sieci okazują się być pod wpływem pierwszego pytania z ankiety, które miało następującą treść: „Co powinno wydarzyć lub zmienić się w Lublinie, byśmy za 10 lat byli dumni z naszego Miasta?”. Tak więc samookreślenia skupiały się na poczuciu dumy („Jestem dumny/dumna z...”) następujących aspektów: z miasta (ogólnie), z piękna miasta, z pozytywnych opinii innych osób (przyjezdnych) na temat miasta, z historii Lublina, z tradycji, z rozwoju i zmian Lublina, z wydarzeń (w szczególności festiwali kulturalnych) odbywających się w mieście, z innych mieszkańców, z Prezydenta Miasta. Pozostałe wyrażenia w tej sieci dotyczyły poczucia zadowolenia, szczęścia, zaskoczenia, bycia spokojnym. Pojedyncze wypowiedzi o temperaturze negatywnej dotyczyły smutku i niezadowolenia z obecnych zmian w architekturze miejskiej oraz niedawnych decyzji władz miasta dotyczących

Górek Czechowskich, a także poczuciu braku powodu do bycia dumnym.

1.5. Sieć działań na podmiot

Sieć działań na podmiot stanowi 3% wszystkich wyrażań, w tej sieci mieszczą się wyrażenia, gdzie opisane jest to, co jest robione z lublinianami, a sprzyja tworzeniu się więzi z miastem. Analiza wyrażań tworzących tę sieć prowadzi do dwóch podstawowych wniosków. Po pierwsze, nacechowanie odpowiedzi w tej sieci jest jednoznacznie pozytywne. Odpowiedzi o temperaturze neutralnej to pojedyncze przypadki, a dotyczą one stwierdzenia faktu otrzymania listu od prezydenta po zameldowaniu się jako mieszkanka: „*No i dostałam list od prezydenta jak się zameldowałam*” czy stwierdzenia faktu o możliwości uczestniczenia w życiu kulturalnym miasta: „*Ponieważ mogę uczestniczyć w dostępnych wydarzeniach organizowanych przez Lublin*”. Jedyna, negatywnie nacechowana odpowiedź, brzmiała: „*Jak dotąd Lublin nie sprawił, że czuję się jego częścią*”. Drugim wnioskiem jest to, że (mimo małego odsetka wyrażań w tej sieci) te odpowiedzi gęściej pojawiają się wśród osób nie urodzonych w Lublinie. Można to tłumaczyć tym, że dla tej części respondentów osiedlenie się w Lublinie nie jest związane z faktem urodzenia, a wyborem, tak więc Lublin musiał na nich w jakiś sposób wpłynąć, by zechcieli się tu osiedlić i poczuć „*częścią tego miasta*”.

Pozostałe odpowiedzi w sieci działań na podmiot dotyczyły w głównej mierze tego, jak miasto Lublin wpływa na respondentów. W tej sieci kobiety odpowiadały w sposób bardziej zróżnicowany niż mężczyźni. Odpowiedzi udzielone przez mężczyzn niemalże w pełni dotyczą ich dobrostanu były to wyrażenia mówiące o tym, że: „*Dobrze mi się tu żyje całe dorosłe życie (czyli od studiów)*” czy po prostu: „*Tylko tutaj czuję się w pełni szczęśliwy, bezpieczny i spełniony*”. Lublin jest tu miejscem, które zapewnia dobrą i wygodną przestrzeń do życia. Inne typy odpowiedzi stanowiły pojedyncze przypadki. Wśród respondentek odpowiedzi w ramach tej sieci

były bardziej zróżnicowane. Oprócz kwestii związanych z dobrostanem (które stanowiły tu większość) widoczne były też odpowiedzi mówiące o bezpieczeństwie, poczuciu swobody jaką daje im to miasto, wrażeniach estetycznych doświadczanych w przestrzeni miejskiej. Najbardziej wyróżniającymi się były odpowiedzi dotyczące bycia kształtowaną przez miasto oraz bycia inspirowaną, pobudzaną do aktywności, działania i rozwijania się, od zwięzłego „*Lublin inspiruje*” po „*[Miasto] daje wytchnienie, kiedy tego potrzebuję i energię do działania*” oraz „*Połączenie kultur dające poczucie stabilności i inspiracji do budowania swojego życia*”. Odpowiedzi mówiące o kształtowaniu przez miasto, jak między innymi ta: „*Lata spędzone w Lublinie ukształtowały mnie jako człowieka*” – obrazują wieloletnią więź z miastem, która mocno utrwaliła się w świadomości respondentów jako istotna i rozwijająca. Pozostałe odpowiedzi, pojawiające się pojedynczo, dotyczyły faktu bycia wychowanym w miłości/przywiązaniu do miasta Lublin przez rodziców.

1.6. Sieć opozycji

Najrzadziej pojawiającą się siecią jest sieć opozycji, stanowiąca zaledwie jeden procent wszystkich wyrażań. Ta sieć ukazuje to, czym nie jest bycie lublinianinem. Choć zawiera ona bardzo mało wyrażań, jej analiza prowadzi do interesujących wniosków. Przede wszystkim Lublin w tych odpowiedziach jest kontrastowany z innymi polskimi miastami: Warszawą, Wrocławiem, Poznaniem, Krakowem, a także z innymi państwami: Hiszpanią, Francją, Szwajcarią, czy też ogólnie: „*zagranicą*”. Odpowiedzi te mają wydźwięk pozytywny emocjonalnie: „*Przebywałam w Szwajcarii i we Francji, ale tutaj jest mój dom i tutaj czuję się najlepiej*” oraz „*Na pewno nie zamienię go na inne (mówię to po kilku latach spędzonych w Poznaniu)*”. Lublinianin to również ta osoba, która zostaje w tym mieście pomimo nadarzających się okazji: „*Koleżanki, koledzy wyjechali z miasta, ja zostałem*” oraz „*Postanowiłem tu zostać mimo wielu okazji do emigracji*”.

2

Jaki powinien być Lublin w 2030 roku?

2. Jaki powinien być Lublin w 2030 roku?

Pierwsze pytanie w ankiecie przy głosowaniu na projekty w Budżecie Obywatelskim miało następującą treść: „Co powinno wydarzyć się lub zmienić w Lublinie, byśmy za 10 lat byli dumni z naszego Miasta?”. Taka formuła pytania miała na celu odpersonalizowanie odpowiedzi i wywołać spojrzenie na miasto z innej perspektywy niż indywidualna. Umożliwiło to również uchwycenie tych aspektów Lublina, których przemiana jest najistotniejsza dla respondentów w perspektywie najbliższych 10 lat. Przyjęcie horyzontu czasowego wynoszącego 10 lat miało ułatwić badanym rezygnację ze wskazywania problemów pilnych, ale nie mających strategicznego znaczenia dla funkcjonowania miasta. Z kolei odwołanie się do dumy miało z jednej strony zachęcić badanych do udzielenia pogłębionych odpowiedzi przez pobudzenie komponentu emocjonalnego ich postawy wobec miasta. Z drugiej – skłonić do wskazywania tych cech, które rzeczywiście będą stanowiły o przewagach miasta, jego atutach na tle innych

miast. Formuła pytania zachęcała do wskazywania zarówno kwestii wymagających poprawy (Co się powinno zmienić?), jak i nowych, jeszcze nie występujących procesów (Co się powinno wydarzyć?). Narracje mieszkańców zostaną wykorzystane do stworzenia dokumentu Strategii Lublin 2030.

Analizy przeprowadzono na podstawie 2 820 wypowiedzi. Ze zliczonych kategorii utworzona została chmura słów (por. Obraz 1), gdzie rozmiar wyrazów oznacza częstotliwość występowania danego wątku w analizowanym materiale. Następnie badano odpowiedzi zakodowane za pomocą danej kategorii. Umożliwiło to uporządkowanie treści zawartych w bazie. O zastosowaniu użytych kategorii decydowała możliwość ich wyodrębnienia z puli danych i częstotliwość występowania wyrażen do niej pasujących. Wewnątrz analiz przywoływane są odpowiedzi respondentów podsumowujące i obrazujące dane wątki.

Obraz 1. Chmura słów z kategorii do odpowiedzi na pytanie: Co powinno wydarzyć się lub zmienić w Lublinie, byśmy za 10 lat byli dumni z naszego Miasta?



Odpowiedzi respondentów w przeważającej liczbie przyjmowały krótką formę – 71% z nich zawiera mniej niż 70 znaków, a połowa z nich zawiera mniej niż 44 znaki. Odpowiedzi te przyjmowały formę kilku słownych wyliczeń odnośnie tego, co wymaga zmiany lub stwierżeń na temat tego, co należałoby zmienić. Długie wypowiedzi, zawierające ponad dwieście znaków, stanowią 4,7% całości. Takie wypowiedzi stanowią zarówno rozbudowaną, wielowątkową opowieść o tym, co jest potrzebne Miastu, jak i dlaczego powinno to zostać uczynione, a także jaki jest obecny stosunek osoby odpowiadającej wobec Lublina. Pytanie pierwsze skupiało się na przyszłości, stąd też tę część raportu warto rozpocząć dłuższą odpowiedzią jednej z respondentek, gdzie zawarta jest rozbudowana narracja o wizji przyszłości, stanowiąca dobry przykład obszerniejszych odpowiedzi:

Nasze miasto musi być przede wszystkim bezpieczne. Powinniśmy poprawić jakość dróg, przejść dla pieszych, zamontować kamery. Za 10 lat chciałabym zobaczyć zielony Lublin pełen drzew, parków, miejsc, gdzie można uprawiać sporty czy po prostu spacerować. Byłabym dumna, gdyby w naszym mieście było jeszcze więcej kultury, sztuki, muzyki abyśmy wszyscy mogli być dumni z tego, że jesteśmy z Lublina.

Lublin w przyszłości według respondentów ma przede wszystkim spełnić dwa warunki – ma być miejscem bardziej zielonym i przyjaznym ekologicznie oraz ma mieć usprawnioną infrastrukturę. Kwestie **zieleni miejskiej** w odpowiedziach dotyczą w głównej mierze zwiększenia jej ilości w przestrzeni Miasta poprzez nasadzanie drzew, większą ilość skwerów, parków, rabat, łąk miejskich, wzbogacanie o nowe gatunki obecnych terenów zielonych. Potrzeba zieleni wiąże się również z troską o stan już istniejącej zieleni miejskiej – nie wycinanie drzew w mieście, „niezabetonowywanie” terenów zielonych, rewitalizację obecnych obszarów zielonych. Mieszkańcy nowych osiedli zwracali uwagę na niedostateczną ilość przestrzeni zielonych oraz drzew w obszarach między blokami. Wedle tych odpowiedzi „*Lublin powinien być najzieleńszym miastem Polski*”.

Oprócz kwestii związanych ogólnie z zielenią w przestrzeni miejskiej, często pojawiały się wraz z nią również trzy wątki połączone z tym aspektem bezpośrednio: czyste powietrze, Górki Czechowskie oraz proekologiczność Lublina. Poprzez podjęcie działań poprawiających stan powietrza w mieście należy rozumieć aktywność na rzecz redukcji smogu oraz zanieczyszczeń produkowanych przez samochody poruszające się w przestrzeni miejskiej, zwiększenie udziału komunikacji miejskiej w transporcie osobowym, poprawę jakości powietrza poprzez zmianę systemów grzew-

czych w budynkach wielomieszkaniowych (redukcja spalania węgla i drewna w okresie jesienno-zimowym, przeciwdziałanie spalaniu śmieci, ogrzewanie centralne). Zanieczyszczenie powietrza okazuje się dokuczliwe i negatywnie odczuwalne dla mieszkańców oraz jest również traktowane jako zagrożenie w przyszłości. Górki Czechowskie były dla części respondentów priorytetem na przestrzeni najbliższych lat, gdzie zachowanie ich obecnego stanu stanowiłoby osiągnięcie dla miasta. Oprócz samego faktu ich zachowania bez zabudowy, za rzecz wartościową w skali przyszłości Lublina określano zwiększenie ich dostępności dla mieszkańców. Promocja działań proekologicznych w przestrzeni miejskiej obejmowała zarówno ogólnie pojęte „*bycie bardziej eko*”, po konkretne, sprecyzowane działania jak: wzrost świadomości mieszkańców wobec problemów ekologicznych, usprawnienie segregacji odpadów, bardziej restrykcyjne podejście do recyklingu, umieszczenie w przestrzeni miejskiej automatów do oddawania butelek, społeczne działania na rzecz ochrony środowiska oraz społeczna, oddolna troska o otoczenie, ograniczenie produkcji odpadów (*zero waste*), wzrost ilości nowych, ekologicznych źródeł energii, a także troska o szeroko pojętą zieloną przyszłość Lublina.

Konsekwentnie remontować centrum miasta, tak by nie straszyły ruiny kamienic, chodniki nie czyhały na nasze życie, a całość nie przynosiła wstydu. Warto też wprowadzać jak najwięcej zieleni, dosadzać drzewa i krzewy wszędzie tam, gdzie tylko można.

Zmiany dotyczące **infrastruktury**, jakie powinny się dokonać w Lublinie według respondentów, obejmują przede wszystkim: ścieżki rowerowe, drogi (zarówno te wewnętrzne jak i obwodowe oraz dojazdowe), chodniki, rewitalizację zabytkowych i zaniedbanych obszarów, a także komunikację miejską. Zagadnienia związane z infrastrukturą drogową dotyczyły remontów, poprawy jakości nawierzchni, ogólnego usprawnienia, wydłużenia oraz, w przypadku ścieżek rowerowych, uspojnienia i stworzenia jednolitej sieci w obrębie miasta, a także zapewnienia tej infrastrukturze odpowiedniego oświetlenia. O rewitalizacji mówiono w głównej mierze w kontekście Starego Miasta – tamtejszych kamienic i uliczek oraz części Śródmieścia (ul. Ruska, ul. Lubartowska), jednakże zwracano również uwagę na potrzebę rewitalizacji innych dzielnic Lublina, takich jak Kośminek, Tatary, Bronowice. Potrzebę rewitalizacji kierowano również wobec lubelskich rzek – Czerniejówki oraz Bystrzycy. Komunikacja miejska za 10 lat wedle respondentów ma przede wszystkim podlegać dalszemu rozwojowi i usprawnieniom, zwiększając liczbę kursów i nowych połączeń – sięgając wszystkich dzielnic oraz umożliwiać wygodny transport po całym mieście i te-

renie aglomeracji, a także stać się w pełni elektryczną i ekologiczną. W kontekście miejskiego transportu publicznego respondenci chcieliby również obniżenia cen biletów w przyszłości, zwiększenie liczby trolejbusów oraz wytyczenie większej liczby buspasów. Innymi, bardziej śmiałymi postulatami były: powstanie metra oraz sieci metrino PRT – pojawianie się tych form transportu publicznego w odpowiedziach sygnalizuje potrzebę szybszego oraz sprawniejszego transportu publicznego w mieście.

Ulice powinny być równe, a miasto powinno słygnąć z ekologii, festiwali i studentów.

Kolejną grupą elementów infrastruktury, rzadziej się pojawiającą w porównaniu do wcześniejszych, są parkingi, miejsca rekreacji oraz dworce. Odnośnie parkingów, oprócz samego zwiększenia ich ilości, respondenci wskazywali na brak zacienionych miejsc do zostawiania samochodów oraz parkingów podziemnych. Kwestie związane z miejscami rekreacji dotyczyły przestrzeni do spacerów, skateparków, miejsc sprzyjających spotkaniom, lodowisk, ogrodów zoologicznych oraz parków rozrywki. Odpowiedzi wskazujące na dworce dotyczyły w głównej mierze scalenia dworca PKS z dworcem PKP oraz utworzenie Dworca Metropolitalnego lub modernizację i przebudowę obecnych dworców do stanu pozytywnie wpływającego na opinię o mieście, a także usprawnienie sieci połączeń międzymiastowych oraz międzypaństwowych. Pozostałymi elementami infrastruktury, których uzupełnienie wpłynęłoby pozytywnie na opinię o mieście, były: place zabaw, szkoły, żłobki, przedszkola (w tym poprawa ich wyposażenia), wybiegi dla psów, modernizacja oświetlenia w przestrzeni miejskiej, mieszkania socjalne, większa liczba ławek w miejscach sprzyjającym spacerom, stacje do ładowania samochodów elektrycznych, tężnie solankowe, toalety publiczne, kładki dla pieszych, a także ogólna poprawa obecnie funkcjonującej infrastruktury. Dodatkowo mieszkańcy dzielnic przemysłowych i obrzeżnych zwracali uwagę na brak zrównoważenia inwestycji infrastrukturalnych w przestrzeni miasta, a także na brak drożnej kanalizacji oraz dostępu do światłowodów. Najogólniejsze uwagi dotyczyły wprowadzenia zorganizowanego planowania przestrzennego oraz nie zagęszczaniu obecnej zabudowy miejskiej.

Odpowiedzi dotyczące wizji przyszłości Lublina mówiące o **rozwoju gospodarczym** zwracały przede wszystkim uwagę na kontynuację obecnego trendu – respondenci mówili o „dalszym”, „nie zwalnającym” lub „ciągnącym” rozwoju oraz o „takim [rozwoju], jak w ostatnich latach”, często bez precyzowania dokładnych obszarów. Natomiast odpowiedzi skupiające się na konkretnych aspektach rozwoju gospodarczego mówiły o zwiększeniu siły miasta w przyciąganiu inwestorów, przedsiębiorców, firm, przemysłu, biznesu, startupów oraz o przedsiębiorstwach działających na szczeblu ogólnopolskim lub międzynarodowym. Respondenci zwracali uwagę również na potrzebę zwiększenia intensywności współpracy na linii przedsiębiorcy–Urząd Miasta, stworzenia systemu zachęt dla inwestorów oraz na dalszy rozwój specjalnej strefy ekonomicznej. Z wizją rozwoju gospodarczego Miasta bezpośrednio łączył się aspekt pracy. Respondenci zwracali uwagę przede wszystkim na zwiększenie ilości miejsc pracy oraz na wzrost wysokości wynagrodzeń, więcej możliwości na polu rozwoju zawodowego, zbliżenia poziomu jakości pracy i płacy do poziomu pozostałych polskich miast. Kładziono również nacisk na pojawienie się miejsc pracy przyciągających absolwentów lubelskich szkół wyższych oraz specjalistów.

Mieszkańcom powinno bardziej zależeć na Lublinie. Przestrzeni miejskiej jako ich miejscu na świecie. Zamiast uważania, że jak coś jest wspólne to nie moje – można niszczyć, brudzić, śmiecić.

Wypowiadając się o potrzebnych, istotnych **zmianach dotyczących samych mieszkańców Lublina**, respondenci mówili przede wszystkim o wzroście tolerancji i otwartości na innych – przyjezdnych oraz mniejszości, a także wzroście troski o własność publiczną i zieleń miejską (np. przez sprzętanie po własnych czworonogach i nie zaśmiecaniu przestrzeni publicznej). Pozostałe wypowiedzi z tej kategorii omawiały zmianę kształtu wzajemnych relacji mieszkańców – mianowicie większej dbałości o siebie nawzajem, życzliwości, uśmiechu, troski o wspólne bezpieczeństwo, ogólnej radości, a także większej ilości wspólnych aktywności, integracji oraz wspólnego zaangażowania w sprawy miasta, a także sprawy społeczności.

Powinniśmy razem tworzyć bezpieczne, ale radosne miasto, w którym wszyscy znaleźliby miejsce dla siebie – poprzez rozwijanie dalej kultury Lublina i pomoc w rozwijaniu umiejętności, hobby i zainteresowań lublinian.

Mówiąc o wydarzeniach kulturalnych respondenci nie mówili o zmianie obecnych, a o dalszym ich rozwijaniu i kultywowaniu tradycji ich cyklicznego pojawiania się (w szczególności w odniesieniu do czterech dużych festiwali letnich – Nocy Kultury, Innych Brzmień, Carnawalu Sztukmistrzów, Jarmarku Jagiellońskiego) oraz o potrzebie pracy nad wzrostem ich popularności. W pozostałych odpowiedziach respondenci omawiali potrzebę większej ilości cyklicznych wydarzeń, imprez dostępnych w innych okresach niż letni, potrzeby wzrostu nakładów na organizowane w Lublinie przedsięwzięcia kulturalne, organizację koncertów o dużej skali, organizację wydarzeń artystycznych i wystaw, a także większą liczbę wydarzeń organizowanych na Arenie Lublin oraz w Centrum Spotkania Kultur. Wypowiedzi odnoszące się do samej kultury, poza kontekstem wydarzeń, mówiły o potrzebie utrzymania poziomu jej obecnego rozwoju, pojawiały się również wypowiedzi mówiące o uzyskaniu tytułu Europejskiej Stolicy Kultury, a także o wprowadzeniu sztuki i murali w przestrzeń miejską.

Pozostałe wyznaczone kategorie były niewielkie i zostały uporządkowane według częstotliwości ich występowania – zaczynając od najczęściej występujących – w następującej grupie:

- Opinie dotyczące zmian w ruchu drogowym – dotyczyły przede wszystkim ograniczenia ruchu samochodowego w mieście, mniejszej liczby samochodów, redukcji korków oraz położenia większego nacisku na ruch pieszy, rowerowy i komunikację miejską. Innymi wątkami związanymi z ruchem drogowym w Lublinie były: ograniczenie lub całkowite wyłączenie ruchu samochodowego w centrum miasta, redukcja ruchu aut emitujących spa-

liny, regulacja świateł i stworzenie tzw. zielonych fal, poprawę poczucia bezpieczeństwa na drogach oraz rozwiązanie konfliktów pojawiających się na linii kierowcy–piesi–rowerzyści.

- Potrzeby zmian związanych z Zalewem Zemborzyckim – dotyczyły w głównej mierze jego oczyszczenia i przystosowania do użytku, stworzenia możliwości pływania w nim, a także stworzenia odpowiedniej infrastruktury w jego otoczeniu, która sprzyjałaby rekreacji.
- Odpowiedzi dotyczące estetyki przestrzeni miejskich – dotyczyły przede wszystkim potrzeby redukcji reklam, bilbordów, banerów, stojaków widzianych na ulicach oraz większej troski o czystość i porządek w mieście, a także dbania o jego ogólne upiększenie.
- Wzrost bezpieczeństwa w Mieście – tutaj wypowiedzi najczęściej wskazywały na zaspokojenie potrzeby ogólnego poczucia bezpieczeństwa. W pozostałych odpowiedziach respondenci wymieniali wzrost bezpieczeństwa na drogach i przejściach dla pieszych, bezpieczeństwo seniorów, bezpieczeństwo w centrum miasta oraz potrzebę wzrostu liczby patroli policji i monitoringu ulicznego.
- Zmiany we władzach i urzędach – odpowiedzi wskazujące na ten aspekt, oprócz całkowitej wymiany tych organów miejskich, wskazywały także na zmianę ich nastawienia wobec mieszkańców i interesariuszy miejskich. W przypadku postawy wobec mieszkańców wymieniana była potrzeba dialogu i wsłuchania się w ich potrzeby i opinie, natomiast w przypadku niektórych interesariuszy (np. deweloperzy), postulowane było ograniczenie ich wpływu na decyzje miejskie.
- Potrzeba redukcji zadłużenia miasta.
- Zwiększenie potencjału turystycznego miasta w ciągu najbliższych lat poprzez intensywniejszą promocję, rozwój usług oraz większy napływ turystów.
- Odpowiedzi mówiące o tym, że nic nie wymaga zmian i stan obecny miasta jest satysfakcjonujący.

3

Czego brakuje dziś w Lublinie?

3. Czego brakuje dziś w Lublinie?

Trzecim pytaniem otwartym zadaniem w ankiecie przy Budżecie Obywatelskim 2020 było: „Czego brakuje Ci dziś w Lublinie?”. Miało ono na celu zdiagnozowanie najbardziej bieżących potrzeb i braków respondentów związanych z Lublinem. Formuła pytania była bardzo pojemna – zakładała jedynie związek tych braków z Lublinem, pozwalając respondentowi na odpowiedzi nawiązujące do szerokiego spektrum zagadnień, od różnych elementów infrastruktury technicznej i społecznej, przez cechy przestrzeni miejskiej, po możliwości zaspokajania różnych potrzeb w ramach edukacji, pracy, rekreacji czy szeroko rozumianych relacji międzyludzkich. Pytanie pozwalające na identyfikację negatywnych aspektów funkcjonowania w mieście obecnie zarazem było komplementarne względem pytania o Lublin za dziesięć lat, które kierunkowało badanych na odpowiedzi pozytywne.

W tej części raportu analizie poddano 2 816 odpowiedzi. Mówiąc o brakach, połowa respondentów ograniczyła się

do sformułowania jednego konkretnego aspektu, który uznany był przez nich za brakujący, ta część odpowiedzi zawierała mniej niż 40 znaków, a 74% odpowiedzi zawierało mniej niż 70 znaków. Struktura pytania stymulowała krótkie i precyzyjne odpowiedzi określające konkretne braki. Długie narracje zawierające więcej niż 200 znaków stanowią 4% wszystkich odpowiedzi i okazują się być znacznie mniej obszerne od odpowiedzi na pierwsze pytanie z ankiety, dotyczące tego jaki powinien być Lublin za 10 lat.

Ze względu na poruszone wątki w tych odpowiedziach, jest to bardzo zróżnicowany obszar, brak jednej, zdecydowanie dominującej kategorii (por. Obraz 2). Jakkolwiek zdecydowaną większość poruszonych tematów dotyczyła infrastruktury materialnej (drogi, rewitalizacja przestrzeni, komunikacja miejska, szkoły, dworce, miejsca użytku publicznego). Braki mają przede wszystkim kontekst materialny, doświadczane są cieleśnie na co dzień.

Obraz 2. Chmura słów dla kategorii do odpowiedzi na pytanie: Czego brakuje Ci dziś w Lublinie?



Najbardziej obszerną grupą są braki odczuwane w związku z **elementami infrastruktury używanymi na co dzień**, na którą składają się: drogi i chodniki, ścieżki rowerowe, parkingi, dworce, ale także estetyka i funkcjonalność ulic i budynków, mieszkalnictwo komunalne, infrastruktura dla zwierząt. Odpowiedzi mieszkańców, uporządkowane według częstotliwości udzielanych odpowiedzi, można podsumować następująco:

- Odpowiedzi dotyczące dróg i chodników dotyczyły przede wszystkim poprawy ich jakości, a także usprawnienia płynności ruchu w mieście, redukcję korków, większy nacisk na ruch pieszy, szczególnie w obszarze centrum, dostosowania chodników dla wózków, zwiększenie bezpieczeństwa pieszych na przejściach, stworzenie kładek w okolicy strefy ekonomicznej, zmiany w sygnalizacji drogowej – jej synchronizacja w przestrzeni miejskiej (stworzenie „zielonej fali”).
- W przypadku ścieżek rowerowych uwagi dotyczyły w głównej mierze ich niedostatecznej ilości oraz tego, że nie dają możliwości swobodnego poruszania się po całym mieście – nie są kompletne, spójne, sprawiają wrażenie niezaplanowanych oraz nie dają poczucia bezpieczeństwa; dodatkowo zwracano uwagę na brak infrastruktury rowerowej, takiej jak stacje rowerowe czy punkty napraw. Cytując: „*[Brakuje] rozwiniętej infrastruktury rowerowej, tak żeby wszędzie dało się dojechać bez konieczności jazdy ruchliwymi ulicami*”.
- Brak miejsc do parkowania – odpowiedzi dotyczyły ogólnego braku i niedoboru takich miejsc, jest: „*za dużo samochodów, a miejsc za mało*”. Punktowano także konkretne miejsca, w których następują takie braki – zarówno w obrębie osiedli, jak i Śródmieścia. Oprócz tego odpowiedzi zwracały uwagę na brak zacienionych miejsc do parkowania oraz braku niepłatnych miejsc. Pojawiała się również potrzeba parkingów wielopoziomowych.
- Odnośnie dworców zwracano przede wszystkim uwagę na potrzebę remontu dworca PKS lub przeniesienia go w okolice dworca PKP – stworzenie Dworca Metropolitalnego – oraz rewitalizację ich otoczenia, tak, by mogły być powodem do dumy i wizytówką miasta.
- Braki związane rewitalizacją przestrzeni – dotyczyły Śródmieścia, Starego Miasta, okolic dworca PKS, ulicy Lubartowskiej, a także dzielnicy Bronowice. Poprzez rewitalizację rozumiano odnowienie kamienic i przestrzeni.
- Braki związane z odczuwalnym niedostatkiem zrównoważenia rozwoju infrastrukturalnego w obrębie dzielnic Lublina. Część mieszkańców czuje się wykluczona i zapomniana w związku z rażąco różnicami pomiędzy dzielnicami, w których mieszkają, a pozostałymi. Dobrze ilustruje to następująca odpowiedź: „*Brakuje mi sprawiedliwego podziału środków na dzielnice, które potrzebują remontów i poprawy intensywności zieleni*”. Zwracano

uwagę na brak kanalizacji czy niskiej jakości chodników i dróg w dzielnicach „*peryferyjnych*” (tak określali swoje dzielnice niektórzy respondenci). Warto tu zwrócić uwagę na badania prowadzone w trakcie Budżetu Obywatelskiego 2019, gdzie w wynikach widoczne są znaczne różnice w ocenie jakości życia pośród mieszkańców poszczególnych dzielnic (Maleszyk 2019).

- Braki związane z mieszkalnictwem dotyczyły odczuwanego braku wystarczającej ich ilości oraz zbyt wysokich cen. Zwracano również uwagę na brak mieszkań komunalnych oraz pod tani wynajem.
- Braki związane z infrastrukturą dla zwierząt - w głównej mierze wyznaczone miejsca na wybiegi dla psów oraz przestrzenie, gdzie można spędzać z nimi aktywnie czas. Zwracano uwagę również na niewystarczającą liczbę koszy na psie odchody oraz infrastruktury dla bezdomnych kotów.
- Pozostałe wymieniane braki związane z infrastrukturą dotyczyły: dostosowania infrastruktury do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, wprowadzenia zasad odgórnego planowania nowych osiedli i procesu ich powstawania oraz dyrektyw wymaganych przy powstawaniu nowych osiedli, dzielnicowych punktów targowych/rynczków, toalet publicznych, punktów poboru wody pitnej w przestrzeni miejskich, punktów oddawania elektrośmieci na osiedlach, punktów ładowania samochodów elektrycznych, umieszczenia tężni solnych w przestrzeni miejskiej, rewitalizacji rzek.

Kolejnym obszarem braków są te związane ze **sportem i rekreacją**. Niedostatki dotyczyły przede wszystkim braku miejsc, w których aktywności wypoczynkowe mogą być realizowane. Kierując się częstotliwością wskazań, odpowiedzi mieszkańców można podsumować następująco:

- Mówiąc o miejscach rekreacji i wypoczynku respondenci zwracali uwagę przede wszystkim na brak miejsc, gdzie „*można było sobie odpocząć po pracy*” i pójść na spacer lub piknik. Miejsca te były łączone zazwyczaj z zielenią (np. skwerami lub parkami), ale także z brzegami rzek znajdujących się w Lublinie, które mogłyby zostać zaadaptowane do tych celów. Zwracano uwagę również na brak wystarczającej liczby ławek w przestrzeni miejskiej, a także na brak obszarów rekreacyjnych na nowo powstałych osiedlach. Oprócz tego wymieniano również brak ZOO.
- Braki związane ze sportem dotyczyły: infrastruktury służącej do aktywnego uczestnictwa (boiska do piłki nożnej, siatkowej i koszykówki, lodowiska, siłownie na wolnym powietrzu, miejsca dla rolkarzy, baseny, skateparki, bieżnie, obiekty do jazdy konnej); miejsc, w których można biernie uczestniczyć w wydarzeniach sportowych (w szczególności brak stadionów przystosowanych do rozgrywek wysokiej klasy, jak i brak takich wydarzeń

w ogóle); braku drużyn z Lublina biorących udział w rozgrywkach wysokiej rangi, w szczególności w odniesieniu do drużyn piłki nożnej.

- Miejscem związanym z rekreacją, a najczęściej wymienianym spośród konkretnych punktów na mapie miejskiej w kontekście braków, jest Zalew Zembrzycki. Respondenci punktowali jego zaniedbanie, brak czystości i nieprzystosowanie do potrzeb rekreacyjnych, a także nieprzystosowanie jego otoczenia do wymogów wypoczynkowych, brak odpowiedniej infrastruktury w jego sąsiedztwie. Zalew Zembrzycki jednoznacznie był w tych odpowiedziach kojarzony z docelowym miejscem spotkań i wypoczynku dla mieszkańców Lublina.
- Brak miejsc rekreacji oraz spotkań jest w szczególności odczuwany w obrębie dzielnic – istnieje poczucie braku punktów, gdzie mieszkańcy danego obszaru mogliby swobodnie się ze sobą spotykać. Spośród ogólnomiejskich miejsc rozrywki i spotkań, jakich brakuje, wymieniano: kino na świeżym powietrzu, miejsca, w których można wspólnie tworzyć (np. rzeźbić), miejsca spotkań dla seniorów, ogród zoologiczny, aquapark.
- Braki związane z zielenią miejską były najczęściej wymienianą, pojedynczą kategorią spośród wszystkich, o których pisali respondenci. Odczuwalna jest niewystarczająca ilość zieleni w przestrzeni miejskiej, a także niewystarczająca liczba drzew, kwiatów oraz dzikich terenów zielonych. Oprócz powyższych mówiono o niewystarczającej ilości zieleni na nowych osiedlach, o braku zacienionych drzewami parkingach. Zwracano również uwagę na brak odpowiedniej troski o obecnie istniejącą zieleni oraz wyrażano lęk przed jej zmniejszającą się ilością.

„Najbardziej brakuje mi ciekawych miejsc pracy, które byłyby szansą na rozwój kariery osobistej. Z drugiej zaś strony brakuje mi kultury osobistej wśród lublinian, działania razem, dla wspólnego celu”.

Braki związane z **miejscami pracy** związane były z małą liczbą dostępnych miejsc pracy, a także z niskimi płacami w porównaniu do zachodniej części kraju. Oprócz samego faktu niedoboru miejsc zwracano również uwagę na brak miejsc pracy dla specjalistów, osób z wyższym wykształceniem, a także stanowisk pracy spełniających ambicje respondentów, tj. takich, które dają możliwości rozwoju, awansu, a także pracy ciekawej i atrakcyjnej. Zwracano również uwagę na niskie zróżnicowanie dostępnych ofert i pracy, która zniechęca osoby młode do pozostania w Lublinie. Część respondentów zwracała również uwagę na brak możliwości rozwoju zawodowego i osobistego (w postaci pasji i zainteresowań), obrazując to brakiem dobrej jakości kursów i studiów podyplomowych, możliwości pracy w różnych specjalizacjach i językach czy możliwości nauki dla seniorów.

resowań), obrazując to brakiem dobrej jakości kursów i studiów podyplomowych, możliwości pracy w różnych specjalizacjach i językach czy możliwości nauki dla seniorów.

Wymieniane niedobory związane z **komunikacją miejską** dotyczyły usprawnienia jej obecnego stanu tak, by była sprawniejsza, punktualna, przyjazna, szybsza i zachęcająca do użytku czy, bardziej ogólnie, lepsza. Zwracano również uwagę na jej niewystarczającą częstotliwość kursowania, brak równego rozłożenia połączeń po przestrzeni miasta, niewystarczającą liczbę przystanków w peryferyjnych dzielnicach oraz niską jakość punktów przystankowych, a także słabe zintegrowanie z komunikacją podmiejską. Dodatkowo, w kwestiach infrastrukturalnych, wymieniano niewystarczającą liczbę wyświetlaczy na przystankach oraz brak buspasów. Padały również uwagi dotyczące zbyt wysokich cen i propozycje potencjalnego wprowadzenia darmowej komunikacji dla licealistów. Oprócz obecnie funkcjonującej komunikacji miejskiej w Lublinie, respondenci mówili o braku transportu w formie tramwajów i metra, co można interpretować jako potrzebę szybszego i bardziej rozbudowanego systemu transportu miejskiego. Poza komunikacją wewnętrzną miejską wskazywano na braki i utrudnienia związane z **połączeniami z innymi miastami w Polsce, a także z podróżami zagranicznymi**. Wskazywano na brak odpowiednich połączeń lotniczych, kolejowych, autobusowych oraz na brak odpowiednich dróg ekspresowych i autostrad. Dodatkowo wskazywano braki w połączeniach Lublina z najbliższymi miejscowościami.

Niezaspokojone potrzeby mieszkańców dotyczące **wydarzeń kulturalnych** mówią przede wszystkim o koncertach poza sezonem letnim. Padały również odpowiedzi precyzyjne, które mówiły o koncertach znanych zespołów czy gwiazd, a także zagospodarowaniu, jako przestrzeni koncertowych, takich miejsc jak Arena Lublin czy Park Saski. Respondenci mówili także o braku wydarzeń kameralnych, np. małych, kawiarnianych koncertów czy wystaw sztuki i spotkań autorskich, a także wydarzeń teatralnych. Zwracano również uwagę na potrzebę wydarzeń dostępnych za darmo, wydarzeń organizowanych w obrębach osiedli czy wydarzeń skierowanych bezpośrednio do konkretnych grup wiekowych. Braki dotyczące potrzeb kulturalnych dotyczyły braku miejsc związanych z kulturą w obrębie osiedli - jak domy kultury, gdzie braki zgłaszali mieszkańcy Ponikwody, Sławinka, Dzieśiątej oraz Hajdowa-Zadębia - a także braku miejskich nowoczesnych muzeów, teatrów, opery, galerii sztuki, nowoczesnych bibliotek typu Biblio oraz Lubelskiego Centrum Nauki. Pojawiały się także odpowiedzi mówiące o niedostatku sztuki w przestrzeni miejskiej. Ponadto zwracano uwagę na niedostateczną dystrybucję wiedzy na temat wydarzeń mających miejsce w Lublinie.

Braki związane z **usługami skierowanymi do rodzin** dotyczyły przede wszystkim oferty dla dzieci – niedostatecznej liczby organizowanych wydarzeń/imprez/warsztatów/zajęć

dotychczas skierowanych konkretnie do najmłodszych, braku placów zabaw, które są kreatywne/duże/ogólnodostępne czy zapotrzebowania na przestrzeń, gdzie dzieci mogłyby swobodnie i bezpiecznie biegać. Dodatkowo zwracano uwagę na niedostateczną liczbę miejsc spotkań dla młodzieży poza przestrzenią szkoły, brak parku naukowo-rozrywkowego skierowanego do tej grupy wiekowej oraz brak spotkań z animatorami. Co do nie zaspokojonych potrzeb dotyczących całych rodzin punktowano brak miejsc wypoczynku skierowanych specjalnie dla nich oraz sfer, w których można łączyć wyjście z rodziną razem ze spotkaniem się ze znajomymi, potrzebę zwiększenia liczby „miejsc piknikowych” oraz wydarzeń mających miejsce we wcześniejszych godzinach popołudniowych (przed godziną 21). Odczuwany jest również brak punktów w przestrzeni miejskiej, gdzie rodzice mogą swobodnie i komfortowo przewijać dzieci oraz brak ułatwień i udogodnień skierowanych do kobiet w ciąży, a także rodziców z małymi dziećmi. Pojawiło się również zapotrzebowanie na większą liczbę szkół, żłobków i przedszkoli oraz większą liczbę wolnych miejsc w takich placówkach. Głosy pochodziły przede wszystkim od mieszkańców Poniwkody oraz Czubów Północnych i Południowych.

Pula **braków związanych z cechami osobowymi współmieszkańców Lublina** dotyczy przede wszystkim relacji międzyludzkich i wzmocnienia poczucia wspólnoty między mieszkańcami, a w pozostałych wypowiedziach – potrzeby wspólnej działalności, aktywności, troski o otoczenie i wspólną własność. Wymieniano braki następujących cech: życzliwości, radości, uśmiechu, empatii, szacunku wobec innych, energiczności oraz tolerancji i otwartości na innych. Cytując: „*[Brakuje] Porozumienia, tolerancji, luzu, odpowiedzialności za otaczający nas świat*”. Ponadto wśród odpowiedzi

pojawił się wątek braku dialogu społecznego, wzajemnej rozmowy. Część respondentów wskazywała także na brak wysłuchania ze strony władz miasta, potrzebę „*skrócenia dystansu władzy*”, procesy partycypacyjne były krytykowane jako „powierzchowne” i wyłącznie fasadowe, podobnie jak funkcjonowanie samego Budżetu Obywatelskiego, który dla niektórych respondentów sprawia wrażenie „zamrożonego” i nie wpływającego faktycznie na zmiany w mieście. Cytując: „*Brakuje też osób, które chcą działać, kolejne rezygnują albo wyjeżdżają*”, co ukazuje potrzebę stworzenia lepszych warunków współpracy na linii obywatel-Urząd Miasta. Idąc dalej, wskazywano na brak wyrozumiałości w ruchu drogowym. W przypadku samej integracji mieszkańców zwracano uwagę na brak okoliczności dających obywatelom miasta możliwość wytwarzania mocnych, wspólnych relacji, które mogłyby przerodzić się albo w działanie albo wzmocnienie wspólnych więzi – w obrębie sąsiedztwa, osiedla, grupy wiekowej, grupy zainteresowań lub całego miasta.

Ostatnią wyznaczoną kategorią braków/potrzeb jest **czystość powietrza i przestrzeni**. Czystość powietrza dotyczyła wysokiego poziomu zanieczyszczenia i odczuwalnego smogu w powietrzu oraz braku działań na rzecz zwalczania smogu. Natomiast czystość w przestrzeni miejskiej dotyczyła braku zadbania o śmieci znajdujące się na ulicach i trawnikach oraz psie odchody, wskazywano także na niedostateczną liczbę śmietników, brak troski o segregację odpadów i zaśmiecenia. Dodatkowo respondenci pisali o niewystarczających działaniach na rzecz redukcji nieestetycznych plakatów/reklam/bilbordów w przestrzeni miejskiej, które określano jako „*zaśmiecające przestrzeń*”.

4

Co jest wyjątkowe w Lublinie?

4. Co jest wyjątkowe w Lublinie?

Czwartym pytaniem otwartym zadaniem w ankiecie przy głosowaniu na projekty w Budżecie Obywatelskim 2020 było: „Co według Ciebie jest wyjątkowe w Lublinie?”. Miało ono na celu zdiagnozować zarówno unikatowe, jak i wyróżniające Lublin w oczach osób odpowiadających cechy i zasoby miasta. Pytanie to, podobnie jak wcześniej zadane pytanie o braki, dotyczy czasu teraźniejszego przy czym pośrednio nakieruje respondentów – poprzez użycie słowa „wyjątkowe” – na odpowiedzi pozytywne.

Analizie poddano 2 800 odpowiedzi mieszkańców. Na tle pozostałych pytań odpowiedzi dotyczące wyjątkowości były najkrótsze. Można skłaniać się do interpretacji, że sama struktura skłaniała do krótkich i precyzyjnych odpowiedzi,

bądź było to czwarte pytanie otwarte i respondenci byli już zmęczeni odpowiadaniem na wcześniejsze. Aż 81% odpowiedzi liczyło mniej niż 70 znaków, gdzie pośród wcześniejszych pytań taki odsetek dotyczył około 70% odpowiedzi. Natomiast długie narracje, posiadające ponad 200 znaków, stanowiły 2% wszystkich odpowiedzi na to pytanie. Wypowiedzi te zawierały barwniejszą opowieść o wyjątkowości miasta, zawierały znaczną ilość przymiotników i superlatyw w porównaniu do krótszych reakcji na to pytanie. Zgodnie z metodą stosowaną do analizy poprzednich pytań tu również odpowiedzi respondentów zostały przyporządkowane do kategorii (w przypadku tego pytania było ich 26) o zróżnicowanym natężeniu występowania wątków (por. Obraz 3).

Obraz 3. Chmura słów dla kategorii do odpowiedzi na pytanie: Co według Ciebie jest wyjątkowe w Lublinie?



Starówka. Nie ważne w jakiej porze roku, wieczorami i późną nocą czuje się tutaj magię.

Wątkiem, który zdominował pozostałe jest **Stare Miasto** – to ten element Lublina został wyróżniony jako najbardziej wyjątkowy i pojawił się w ponad 1/3 odpowiedzi respondentów. W odpowiedziach podkreślano magię, urok, piękno, architekturę Starego Miasta. Odpowiedzi uwypuklające zalety przyjmowały kształty podobne do zacytowanej powyżej wypowiedzi. Zwracano również uwagę na ożywienie Starego Miasta, liczbę ludzi je odwiedzających oraz na pozytywne reakcje osób zwiedzających.

Innymi miejscami uznanymi za wyjątkowe, choć wymienianymi zdecydowanie rzadziej niż Stare Miasto, były (w kolejności od najczęściej wymienianych do najrzadziej) Plac Litewski (z naciskiem na znajdujące się tam fontanny), Zamek Lubelski (z uwzględnieniem fresków w Kaplicy Trójcy Świętej), Krakowskie Przedmieście i kamienice tam zlokalizowane, Zalew Zemborzycy (z uwzględnieniem okolic i miejsc rekreacyjnych znajdujących się w jego pobliżu⁵), muzea – w szczególności Muzeum Wsi Lubelskiej oraz Muzeum na Majdanku, Ogród Botaniczny oraz Ogród Saski, a także Centrum Spotkania Kultur. W kategorii zbiorczej „Miejsca” znalazły się przestrzenie związane z przyrodą. Najczęściej wspomniane były Górki Czechowskie, wąwozy (ogólnie) oraz wąwozy na Czubach, Stary Gaj. Innymi, obecnymi w pojedynczych odpowiedziach, były: brzegi Bystrzycy, Arena Lublin, Aqua Lublin, poszczególne dzielnice i osiedla (Felin, Czuby Południowe, osiedla LSM, Mickiewicza, Słowackiego, Piastowskie), Synagoga Jeszywas Chachmej, Cmentarz na Lipowej, Fabryka Cukierków „Pszczółka”, Maszt z flagą obok Zamku, Rezerwat Dzikich Dzieci, Dworzec PKS, Dolina Czechówki, Park im. Jana Pawła II, dzielnicowe domy kultury. Oprócz konkretnych punktów na mapie osoby odpowiadające mówiły też o wyjątkowości zabytków znajdujących się w mieście, choć w tych odpowiedziach nie precyzowano konkretnych elementów i pozostawano przy ogólnym stwierdzeniu. Można powiedzieć, że wymienione powyżej lokalizacje i punkty tworzą pewną mapę wyjątkowych miejsc w oczach respondentów, z których Stare Miasto okazuje się główną wizytówką Lublina.

Ciężko powiedzieć... jest coś co ciężko opisać i co sprawia, że dobrze się tu mieszka.

Najbardziej abstrakcyjnym elementem Lublina wymienianym jako wyjątkowy, a znajdujący się w 1/5 odpowiedzi, jest **atmosfera i klimat miasta**. Nie jest to coś bezpośrednio namacalnego, jednak jest odczuwane i wpływa na postrzeganie całości i życia w tym mieście, stanowi swoiste „genius loci” Lublina. Do kategorii atmosfera zostały również włączone odpowiedzi mówiące o „duszy” i „charakterze” Miasta, choć te wskazujące na „klimat” i „atmosferę” były najliczniejsze. Co mówią odpowiedzi wskazujące na wyjątkowość tego aspektu? Podobnie jak w rozdziale omawiającym tożsamość badanych w sieci asocjacji w obszarze związanym z cechami Lublina, atmosfera okazuje się czymś wynikającym z wielu cech miasta. Regularnie respondenci określali to tylko jednym słowem (klimat lub atmosfera) bez dookreślenia tego dalej. Atmosfera miasta łączy się ze wszystkimi kategoriami, które zostały wyznaczone – jest to połączenie spokoju z jednoczesną energią i żywotnością miasta, czymś wynikającym z aktywności młodych osób oraz osób związanych z kulturą, jest to coś, co odróżnia Lublin od innych dużych miast w Polsce, jest to połączenie wielkomiastości ze swojskością i regionalnością – wręcz małomiasteczkowością. Istotny jest tu też udział mieszkańców wytwarzających atmosferę otwartości, życzliwości oraz serdeczności – głównie poprzez uprzejme wzajemne relacje. Atmosfera wiąże się również z akademickością oraz obecnością studentów w mieście, którzy ożywiają tkankę przestrzeni miejskiej, a także z łąčeniem tradycji i historii z nowoczesnością, gdzie te aspekty, mimo pozornego wykluczania się, okazują się być tu harmonijnie połączone.

„Spokojny gwar, Lublin nie jest rozwrzeszczaną stolicą, ale czuć że coś się dzieje. Wiele imprez kulturalnych, które dają poczucie spokojnego gwaru”.

Bardzo mocno połączoną kategorią z atmosferą jest wyjątkowość **spokoju i braku pośpiechu w mieście**, bliska tej zawartej w ideach „slow living” i „slow city”. Pisząc o spokoju podkreślany jest dysonans pomiędzy wielkością i rozwojem miasta, a ciągle odczuwalną nieśpiesznością. Ten spokój, wyjątkowy dla osób odpowiadających, określany jest również mianem kameralności, luzu, ciszy, przytulności, braku poczucia, że wszyscy się gdzieś śpieszą; miasto jest według nich bez nieprzyjemnych tłumów i zgiełku. Lublin jest tu skonstruowany przede wszystkim z Warszawą i Krakowem, w porównaniu do których czas w nim płynie wolniej.

Wyjątkowość związana z **kulturą**, podobnie jak atmosfera, pojawiała się w 1/5 odpowiedzi, a dotyczy przede wszystkim wydarzeń mających miejsce w przestrzeni miejskiej w okresie letnim. Najczęściej wymienianymi z nazwy wydarzeniami są Carnaval Sztukmistrzów oraz Noc Kultury,

⁵ Tu podkreślano również często, że jest to miejsce wyjątkowe, choć nazbyt zaniedbane.

rzadziej Inne Brzmienia oraz Jarmark Jagielloński, choć w zdecydowanej większości zlewają się one w jedną formułę „festiwalu/imprezy letnie”. Są one traktowane jako coś nie tylko wyjątkowego, ale również nadającego miastu magii, klimatu, „dziania się”, będącego czymś jedynym w swoim rodzaju, tym, co przyciąga tu ludzi z różnych zakątków nie tylko Polski, ale i świata, zarówno artystów, jak i turystów. Pozostałe odpowiedzi włączone w tą kategorię i stanowiące mniejszość w jej obrębie, dotyczą ogólnie pojętej kultury jako wyjątkowego aspektu miasta, jego wielokulturowości, ogólnej oferty kulturalnej, sztuki realizowanej w jego obrębie.

Lublin w swojej wyjątkowości słynie ludźmi. Są bardzo pomocni i uśmiechnięci.

Klimat niezbyt dużego miasta i ludzi, którym daleko do 'warszawskich słoików'. Jest tutaj bardzo dużo osób, które bez powodu uśmiechają się do ciebie, zagadują. Mimo kultury fast w Lublinie żyje się trosze wolniej, co jest piękne.

Czwartą, najczęściej pojawiającą się kategorią pod względem wyjątkowości, byli **ludzie** – w odpowiedziach została stworzona prawdziwa laurka wobec mieszkańców miasta. Dominowały odpowiedzi mówiące po prostu o ludziach, jednak znaczną reprezentację stanowiły tutaj te, które wskazywały na serdeczność, życzliwość, przyjazność, wesołość, uprzejmość osób tu spotykanych. Niejednokrotnie odpowiedzi wyliczające liczne elementy miasta, były zakończone sformułowaniem „...ale przede wszystkim ludzie”, jako esencja całej wypowiedzi uznającej ten aspekt jako najistotniejszy. Mieszkańcy miasta są w tych wypowiedziach tym, co nadaje serca miastu, kreuje jego przyjemną, dobrą atmosferę. Doceniane było również ich zaangażowanie w tworzenie sztuki, kultury, w sprawy miasta, to, „że chcą coś robić” i „czynić [miasto] lepszym dla innych”. Istotne były też odpowiedzi mówiące o relacjach międzyludzkich panujących w mieście, o odczuwalnej otwartości i gościnności, a także o ten aspekt życia: „Ludzie są ze sobą zżyci, dbają o relacje i o nasze miasto”. Idąc dalej, wyjątkowa w ludziach związanych z Lublinem była ich różnorodność i zróżnicowanie. Oprócz samej aktywności zwracano również uwagę na liczną reprezentację osób młodych, które nadają energii i ożywiają miasto.

Wyjątkowość dotycząca **zieleni** była mocno ogólnikowa, w głównej mierze zwracała uwagę na zieleni miejską, która jest dla respondentów ważna, podkreślana była jej duża ilość – wręcz „ogrom” i „mnóstwo”. Zieleni była dookreślana jako parki i wąwozy (nazywane miejscami zielonymi), miejsca

pełne natury, obrzeża rzek, zielone miejsca wytchnienia, zielone osiedla, a także jako drzewa (duże i stare) rosnące w przestrzeni miejskiej. Brane pod uwagę było również otoczenie Miasta, jako pełne zieleni. Oprócz podkreślania wyjątkowości, wśród respondentów pojawiały się jednocześnie obawy odnośnie przyszłości zieleni miejskiej – określana była ona jako coś, co „jeszcze jest”, „jeszcze nie zostało wycięte”, czymś czym „należy cieszyć się póki jest”.

Doceniona przez część odpowiadających została również **historia miasta**. Najczęściej było to ogólne stwierdzenie, bez rozwinięć lub też historia była wsparta przymiotnikami waloryzującymi pozytywnie, tj. „wyjątkowa”, „ciekawa”, „bogata”, „unikatowa”. Zauważana była wiekowość miasta („700-letnia historia miasta”), jej obecność w realizowanych projektach miejskich oraz łączenie jej z nowoczesnością/współczesnością. Aspektami historycznymi wymienianymi przede wszystkim były: historia Żydów Lubelskich oraz historyczna wielokulturowość – archetyp Lublina jako miejsca przenikania się różnych kultur. Wyjątkowość historii Lublina jest tu również określana jako ciągle wyczuwalna, otaczająca ze wszystkich stron, a także namacalna – szczególnie poprzez zabytki, które są kategorią pojawiającą się przy kategorii historia. Zabytki nie były precyzowane jako konkretne punkty, a po prostu jako elementy funkcjonujące w przestrzeni miejskiej.

Wyjątkowość kryjąca się za kategorią **estetyka** łączy w sobie dwa elementy: pochwałę wobec architektury miejskiej oraz ogólnie rozumianą, pozytywną reakcję na wygląd miasta. Odpowiedzi koncentrujące się na architekturze zwracały uwagę na „wyjątkowość”, „urokliwość”, „ład architektoniczny”, łączenie różnych stylistyk oraz na „niepowtarzalność” lokalnej architektury. Z kolei odpowiedzi dotyczące wrażeń estetycznych mówiły o mieście jako o czymś „pięknym”, „ładnym”, „ozdobnym”, „pełnym uroku”/„urokliwym”, padały również odpowiedzi mówiące o braku negatywnych doznań oraz o czystości przestrzeni.

Przez **wyjątkowość położenia** miasta zwracano uwagę na aspekty geograficzne i rzeźbę terenu (lokalizacja na siedmiu wzgórzach). Wymieniano następujące walory geograficzne Lublina: bliskość zbiorników wodnych, bliskość lasów oraz znacznych połaci terenów zielonych, obecność wąwozów oraz obecność trzech rzek. W odpowiedziach znajdowały się również wskazania na bliskość Lublina do miejscowości rekreacyjnych jak Kazimierz czy Nałęczów, a także obecność Rostocza, czy sam fakt zlokalizowania na Lubelszczyźnie, w sąsiedztwie Kresów Wschodnich.

Kategoria **rozmiar** polega przede wszystkim na docenieniu połączenia wielkości Lublina z pozytywnie rozumianym poczuciem „małomiasteczkości”, „prowincjonalności”. Dzięki temu Lublin daje poczucie „wszędziebliskości”, braku przytłoczenia, nieuciążliwości, komfortu, posiada „skalę odpowiednią do spokojnego życia”, a wręcz jest określany jako

„idealne miasto do życia – ani za duże ani za małe”. Doce-
niona jest tu jego „kompaktość”, dzięki której dostępne
jest w nim wszystko to, co potrzebne.

Pod kategorią **infrastruktura** rozumiano zarówno ele-
menty użyteczności publicznej. Przede wszystkim wymie-
niane były trolejbusy, proces elektryfikacji komunikacji miej-
skiej oraz jej ekologiczność, ścieżki rowerowe i ich lokalizacje
(nad Bystrzycą oraz w drodze nad Zalew Zemborzycki),
a także aspekty stricte komercyjne i służące rekreacji jak ka-
wiarnie, restauracje, puby, atrakcje dla rodzin. Poza tymi
aspektami zwracano również uwagę na dworce, dostępność
lotniska oraz łatwą dostępność sklepów oraz szpitali.

W kategorii **akademickość** zostały umieszczone wypo-
wiedzi mówiące o wyjątkowości Lublina ukazującej się po-
przez liczbę uczelni wyższych znajdujących się w Lublinie oraz
o liczbie studentów – mających znaczący i pozytywny wpływ
zarówno na demografię, jak i atmosferę, energię miasta. Do-
ceniano tu potencjał akademicki oraz możliwości rozwoju na-
ukowego, jakie oferuje Lublin. Jako konkretne punkty na ma-
pie Lublina zostały tu umieszczone miasteczko akademickie
oraz Katolicki Uniwersytet Lubelski.

Wyjątkowość kategorii **rozwój** oznacza fakt zmian oraz
ich tempo w przestrzeni Lublina w ciągu „ostatnich lat”. Jest

on określany mianem „dynamicznego”, „prężnego” oraz „in-
tensywnego”, co więcej – nazywa się go także „widocznym”,
„wielopłaszczyznowym” oraz „wielokierunkowym”. Oprócz
tych aspektów, w procesie zmian Lublina, zwracano uwagę
na większą liczbę inwestycji, pojawianie się nowych branż
oraz technologii, wzrost innowacyjności, a także na zachowa-
nie spokoju i charakteru miasta, pomimo zmian.

Zbiór **Tradycje** jest, mimo niewielkiej objętości, dość
zróżnicowany wewnątrz – obejmuje on następujące ele-
menty: cebularze, koziołka Lubelskiego, piwo Perła, powie-
dzonka i gwarę, legendy lubelskie, lody Bosko, kulinaria lu-
belskie oraz ogólnie pojęte tradycje.

Najmniejszymi kategoriami są te, w których respondenci
określili, że wyjątkowe w Lublinie jest po prostu wszystko
oraz te wskazujące na sport – tutaj omawiano atmosferę na
stadionach, a także wymieniano poszczególne drużyny spor-
towe lub dyscypliny sportowe. Pojawiał się również szereg
odpowiedzi (1% wszystkich na to pytanie), w których respon-
denci uznawali, że nie znajdują w Lublinie czegokolwiek,
co mogliby nazwać wyjątkowym.

5

Podsumowanie

5. Podsumowanie

Przedmiotem analiz w prezentowanym raporcie były odpowiedzi blisko 3 tys. mieszkańców Lublina na cztery pytania otwarte, które zostały zadane w ankiecie internetowej przy głosowaniu na projekty w Budżecie Obywatelskim 2020. Pytanie o tożsamość mieszkańca Lublina, które zanalizowano w pierwszej kolejności za pomocą techniki pól semantycznych, wymagało od respondenta zarówno refleksji nad terażniejszością i samookreślenia się w stosunku do tożsamości „ja jako lublinianin”, zaakceptowania jej lub odrzucenia, a następnie uzasadnienia swojej opinii. Przy pytaniu o wizję Lublina za 10 lat, odwołując się do doświadczanej terażniejszości, badany miał za zadanie zaprojektować taką przyszłość Lublina w perspektywie 10 lat, by wytworzyć w przyszłym sobie i osobach go otaczających poczucie dumy, zadowolenia, satysfakcji, komfortu z racji mieszkania w Lublinie. Dwa następne pytania odnosiły się wyłącznie do teraz, do stanu odczuwanego „na co dzień” – pytanie numer trzy skłaniało do refleksji nad brakami i niedostatkami miasta, tym co mogłoby być lepsze, a pytanie numer cztery na tym, co jest doceniane, wartościowane pozytywnie, co łączy się z dobrymi wrażeniami o Lublinie.

Podstawowym wnioskiem płynącym z analiz pól semantycznych jest to, że osoby uczestniczące w ankiecie czują się lublinianami, nie kontestują tej części swojej tożsamości, a także mają wobec tego pozytywny stosunek emocjonalny. Dominacja sieci działań podmiotu w polu semantycznym dowodzi, że poczucie tożsamości jest w głównej mierze budowane poprzez działanie i podejmowanie aktywności w obrębie miasta, realizowanie w nim podstawowych codziennych działań jak na przykład praca czy mieszkanie w nim. Bycie lublinianinem jest dla badanych czymś oczywistym, nie podlegającym wątpliwości – uwagę zwracały odpowiedzi ukazujące zdziwienie na to pytanie. Dodatkowo istotną rolę odgrywa tu pozytywne, emocjonalne nastawienie wobec miasta, definiowane niejednokrotnie jako „kochanie” go. Pozostałe elementy sieci działań były mniej obszerne, jednak bardziej zróżnicowane wewnętrznie – opierały się na mnogości wykonywanych czynności wobec miasta i w mieście. Mówiąc o własnym otoczeniu jako czymś, co buduje w respondentach poczucie bycia lublinianinem, wskazywano przede wszystkim na same cechy Lublina, na zmiany jakie nastąpiły w nim w przeciągu ostatnich lat (na aspekt zmian zwracały uwagę przede wszystkim osoby powyżej 35 roku życia), a także na relacje międzyludzkie i rodzinne.

Pozostałe części sieci były znacząco mniej reprezentowane. W sieci ekwiwalentów respondenci ukazywali intensywną więź emocjonalną z miastem, ukazując je jako coś własnego, bardzo bliskiego, poprzez mówienie o sobie samych jako osobach, które znalazły tu swoje miejsce na ziemi.

Ich określenia wskazywały na poczucie dumy z Lublina. W sieci działań na podmiot respondenci opisywali to jak wpływa na nich Lublin, poprzez jakie relacje wzmacnia ich poczucie przynależności. W sieci opozycji natomiast, najmniejszej ze wszystkich, respondenci kontrastowali bycie lublinianinem z doświadczeniami związanymi z życiem w innych miastach oraz z osobami, które wyjechały z Lublina.

Odpowiedzi na pytanie pierwsze, gdzie respondenci określali swoją wizję Lublina za 10 lat, skupiły się w głównej mierze na zieleni w przestrzeni miejskiej, czystym powietrzu i środowisku oraz ochronie obszarów cennych przyrodniczo, rewitalizacji centrum miasta, a także infrastrukturze rozumianej jako ścieżki rowerowe, drogi, chodniki miejskie. Rzadziej wymienianymi elementami infrastruktury są miejsca rekreacji, dworce oraz parkingi. Pozostałymi wyróżniającymi się aspektami, istotnymi dla respondentów, są: rozwój gospodarczy połączony ze wzrostem ilości miejsc pracy oraz płac, dalszy rozwój kulturalny miasta oraz wydarzeń w nim realizowanych, a także zmiany postaw mieszkańców (np. większa otwartość, tolerancja, wzajemna życzliwość). Mówiąc o brakach Lublina, respondenci zwracali uwagę przede wszystkim na aspekty związane z infrastrukturą: z potrzebą remontu dróg i chodników, zwiększeniem liczby miejsc parkingowych, zwiększeniem długości ścieżek rowerowych oraz rewitalizacją starszych dzielnic Lublina. Braki dotyczące sportu i rekreacji były związane w głównej mierze z niedostateczną liczbą miejsc wypoczynkowych na wolnym powietrzu, złym stanem Zalewu Zemborzyckiego oraz niedoborem infrastruktury przystosowanej do uprawiania sportu i niesatysfakcjonującym poziomem rozgrywek piłkarskich. Bardzo często wskazywaną kategorią był niedostatek zieleni miejskiej. Pozostałe braki dotyczyły: liczby miejsc pracy i wysokości zarobków, komunikacji miejskiej, liczby wydarzeń kulturalnych oraz koncertów, a także dostępu do kultury w obrębie dzielnic oraz oferty skierowanej do rodzin i dzieci.

Za najbardziej wyjątkowy element w Lublinie uznane zostało przez respondentów Stare Miasto, znacząco dystansujące pozostałe wyróżnione kategorie. Dwoma kolejnymi, mocno reprezentowanymi kategoriami są atmosfera i spokój Lublina oraz kultura rozwijana w mieście. Na atmosferę miasta składa się wiele współdziałających aspektów, podczas gdy kultura jest tu rozumiana przede wszystkim jako festiwale organizowane w okresie letnim. Pozostałe aspekty Lublina, które były uznawane za wyjątkowe to: ludzie tu mieszkający, zieleń, historia, estetyka (rozumiana jako walory architektury i piękno miasta), położenie, optymalny rozmiar miasta, akademickość, dynamika rozwoju Miasta oraz trolejbusy.

Bibliografia

Burszta, W.J. (2004), *Różnorodność i tożsamość. Antropologia jako kulturowa refleksyjność*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań, 2004.

Dudkiewicz, M. (2013), *Język jako odzwierciedlenie sposobu myślenia o społecznościach projektowych*, s. 159-190 [w:] *Oblicza zmiany lokalnej. Studia przypadków*, red. M.Dudkiewicz, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa, 2013.

Fatyga, B i in. (2014) *Raport końcowy z badania dyskursu publicznego o prawie autorskim w Polsce w latach 2012-2013 (Analiza wyników badań)*, Warszawa, Fundacja Nowoczesna Polska, 2014.

Maleszyk, P. (2018), *Czego potrzebuje Lublin? Raport z badania jakości życia w dzielnicach Lublina*, Urząd Miasta Lublin, Lublin, 2018.

Michalska-Żyła, A. (2011), *Więzi z miastem – wymiary, typy i uwarunkowania. Na przykładzie Łodzi i Iwanowa*, s. 79-99 [w:] *Acta Universitatis Lodzensis. Folia Sociologica* 36, Uniwersytet Łódzki, Łódź, 2011.

Sztabiński, P.B., Sztabiński, F. (1997), *Przywiązanie do miejsca zamieszkania jako wymiar polskiego tradycjonalizmu*, s. 256-269 [w:] *Elementy nowego ładu*, red. H. Domański, A. Rychard, Wydawnictwo Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, Warszawa, 1997.

Raport dotyczący Budżetu Obywatelskiego 2020, Urząd Miasta Lublin, 2019.

Spisy rzeczowe

Spis tabel

Tabela 1. Rozkład wiekowy respondentów.....	5
---	---

Spis wykresów

Wykres 1. Struktura wiekowa respondentów i mieszkańców Lublina.....	5
Wykres 2. Ogólna struktura pola semantycznego dla słowa-klucza lublinianin/lublinianka.....	8
Wykres 3. Rozkład temperatur emocjonalnych w polu semantycznym dla słowa lublinianin/lublinianka.....	9
Wykres 4. Struktura sieci działań podmiotu.....	9

Spis obrazów

Obraz 1. Chmura słów z kategorii do odpowiedzi na pytanie: Co powinno wydarzyć się lub zmienić w Lublinie, byśmy za 10 lat byli dumni z naszego Miasta?	16
Obraz 2. Chmura słów dla kategorii do odpowiedzi na pytanie: Czego brakuje Ci dziś w Lublinie?	21
Obraz 3. Chmura słów dla kategorii do odpowiedzi na pytanie: Co według Ciebie jest wyjątkowe w Lublinie?	26